

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Man hinner inte tänka”

En kvalitativ studie om socialsekreterares reflektioner och intuitiva agerande
vid akutplaceringar av yngre barn

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå vårterminen 2014
Sandra Ekeving och Jenny Bagger
Handledare Jörgen Lundälv

Abstract

“Man hinner inte tänka” En kvalitativ studie om socialsekreterares reflektioner och intuitiva agerande vid akutplaceringar av yngre barn

Författare: Sandra Ekeving och Jenny Bagger

Nyckelord: omedelbart omhändertagande, LVU, social barnvård, familjehem, Hem för vård och boende, reflektion, professionell utveckling, intuition

I den svenska sociala barnvårdens historia har det alltid förts en diskussion om de två placeringsalternativen institution och familjehem. Placering i familjehem uppmuntras av svenska lagstiftare för att det anses vara det mest naturliga för barnet att vara i en familj. I den här studien ville vi undersöka hur socialsekreterare i svensk social barnvård tänker när de behöver fatta ett beslut om placering för ett barn under tolv år vid ett omedelbart omhändertagande enligt Lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Vi använde oss av sju kvalitativa intervjuer med socialarbetare i Västra Götalandsregionen för att samla in material. Kodningen av empirin inspirerades av Grounded theory och motivanalys. I analysen tillämpade vi ett organisationsteoretiskt perspektiv för att förklara vad som påverkar vad socialsekreteraren kan välja för placeringsalternativ. Vidare använde vi ett maktperspektiv för att analysera relationen mellan socialarbetaren och barnet och dess föräldrar. I studien fann vi att variationen av placeringsalternativ påverkas mycket av den lokala organisationsstrukturen där socialsekreteraren arbetar. Vi såg också att socialsekreterare har stor nytta av sin professionella intuition i den akuta situation som ett omedelbart omhändertagande innebär. I studien diskuterar vi hur socialsekreterare kan använda reflektion som ett verktyg för att utveckla denna intuition. Vi föreslår mer forskning om de barnen som är placerade på Hem för vård och boende och vilken effekt den vistelsen har på barnens utveckling både på kort och lång sikt.

Innehåll

1.	Inledning	6
	1.1 Syfte	7
	1.1.1 Våra frågeställningar	7
	1.2 Förförståelse	8
	1.3 Ordförklaringar och förkortningar	9
	1.4 Avgränsningar	10
	1.5 Relevans för socialt arbete	11
2.	Bakgrund	12
	2.1 Historik och framväxt	12
	2.2 Insatser inom social barnvård	12
	2.3 Råd och rekommendationer	13
	2.4 Barns bästa i socialtjänsten	13
	2.5 Evidensbaserad praktik	14
	2.6 Anknytningsteori	14
3.	Tidigare forskning	15
	3.1 Socialsekreterare om omedelbara omhändertaganden	15
	3.2 Familjehem och familjehemsliknande institutionsvård	16
	3.3 Barn med särskilda behov	17
4.	Teoretisk referensram	19
	4.1 Organisationsstruktur- och kultur	19
	4.2 Makt	20
	4.3 Reflektion och professionell utveckling	20
5.	Metod	22
	5.1 Val av metod och ansats	22
	5.2 Urval och urvalskriterier	22
	5.3 Undersökningsinstrument	23
	5.4 Genomförande	23
	5.5 Våra informanter	24
	5.6 Grounded theory	24
	5.7 Motivanalys	25
	5.8 Litteratursökning	26
	5.9 Reliabilitet och validitet	26
	5.10 Etiska aspekter	28
	5.11 Uppsatsens vidare disposition	30
6.	Resultat	31
	6.1 Barnets behov av skydd och omsorg	31
	6.2 Valet mellan familjehem och institution	31
	6.2.1 Allmängiltiga motiv	30
	6.2.2 Situationsanpassade motiv	33
	6.3 Kompetens och tillsyn på HVB-hemmet	34
	6.4 Barnets delaktighet	34
	6.5 Reflektion och professionell utveckling	35
	6.6 Övrigt	36

7.	Analys	37
	7.1 Organisationsteori	37
	7.2 Makt	37
	7.3 Reflektion och professionell utveckling	38
	7.4 Analytiska slutsatser	39
8.	Diskussion	40
	8.1 Diskussion	40
	8.2 Vidare forskning	41
9.	Källor	43
10.	Bilagor	
	10.1 Informationsbrev	45
	10.2 Samtyckesblankett	46
	10.3 Intervjuguide	47

Förord

Vi är ett samspelt författarpär som umgåtts mycket under hela vår studietid. Vi skrev vår B-uppsats tillsammans och det var ett roligt samarbete. Därför såg vi också fram emot att skriva kandidatuppsatsen tillsammans. Barbro Lennér Axelsson är någon som vi båda ser upp till och vill inspireras av. Hon (Lennér Axelsson och Thylefors 2005) beskriver ett lyckat samarbete som när man vågar offra lite av sig själv för att se vinsten i det man får av den andra. Vi har försökt låta det och vår reflexiva ansats inspirera vårt samarbete. Verktöget Google drive har gett oss möjligheten att ha alla kapitel sparade på ett ställe, där vi dessutom har kunnat gå in och arbeta med dem i realtid. Vi kan vara inne på samma dokument på olika datorer och se när den andra arbetar. Vi har växelvis jobbat med de flesta texter och sedan reflekterat tillsammans över telefon eller när träffats. På det sättet har ett och samma material varit levande i båda våra tankevärldar under processens gång. Viss ansvarsfördelning har vi dock haft på några kapitel. Sandra har haft ett övergripande ansvaret för kapitel ett, två och tre. Jenny har haft det övergripande ansvaret för kapitel fem, ordförklaringen samt att uppdatera källförteckningen kontinuerligt. Sandra har agerat intervjuare i samtliga intervjuer medan Jenny har varit observatör och fört anteckningar. Vi har delat systemligt på arbetet med att transkribera intervjuerna. Resultatet kodades i praktiken av Sandra men vi samrådde under processen för att ha ett gemensamt tänk enligt vår reflexiva ansats (Lennér Axelsson och Thylefors 2005).

Slutligen vill vi tacka alla som medverkat i skapandet av vår c-uppsats. Först och främst ett stort tack till alla hårt arbetande socialsekreterare som tagit tid ur sin hektiska arbetsdag och ställt upp som informanter. Er erfarenhet är ovärderlig! Vi vill även tacka dig vår käre handledare Jörgen Lundälv för att du stått ut med oss och bemött vår envishet med glimten i ögat. Det har varit en spännande tid full av både roliga och stressiga stunder men du har guidat oss likt polstjärnan. Tack för ditt stöd Jörgen och dina kloka förslag. Marie Sallnäs tog sig tid att granska vårt kapitel ”Tidigare forskning” samtidigt som hon arbetade med sina egna studenter på Stockholms universitet, stort tack Marie för detta!

Jenny Bagger och Sandra Ekeving

Göteborg 2014

1. Inledning

I skiftet mellan 1800 och 1900-talet industrialiserades Sverige och människor samlades i storstäder. Bostadsbrist ledde till trångboddhet och sociala problem. Barn och unga for illa och många hamnade på gatan. Kyrkan och välgörenhetsorganisationer, som då stod för det sociala arbetet, uppmärksammade barnen och byggde barnhem. Då skrevs de första barnavårdslagarna. Barnen som placerades delades upp i två kategorier: barn i behov av omsorg och vanartiga barn i behov av uppfostran. De placerades i familjer eller på institutionsliknande barnhem. Redan då menade lagstiftarna att placering i familj var att föredra över barnhem. Lagstiftarna ansåg att familjen var instiftad av gud och att det naturliga för ett barn var att leva i en familj. Sallnäs menar att det alltsedan dess förts en diskussion inom social barnvård om de två placeringsalternativen fosterhem och institution. Ett syfte med den nya Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) som kom år 1982 var att socialvård skulle avinstitutionaliseras och bli mer varierad. Bland annat myntade lagstiftarna då begreppet "Hem för vård och boende" som är ett samlingsbegrepp för boendeverksamheter som tar emot människor för omsorg eller behandling. Det som tidigare kallades fosterhem började formellt kallas familjehem (Sallnäs, 1999).

Ett av Socialstyrelsens (2013) mål idag är att socialtjänsten ska arbeta utifrån evidensbaserad praktik. Arbetet ska baseras på forskning. Forskning under andra halvan av 1900-talet om barns kognitiva och psykologiska utveckling och betydelsen av barnets anknytningsrelation till sina föräldrar har förstärkt barns ställning internationellt. Förenta nationernas barnkonvention är internationellt erkänd. I socialtjänstlagen står det uttryckt att i alla socialtjänstens åtgärder som berör barn ska barns bästa beaktas utifrån barnkonventionens tredje artikel (Socialstyrelsen, 2013).

Vi har läst flera forskare inom social barnvård till exempel Richel m.fl. (2013) påtala brist på modern forskning om vad olika placeringsalternativ har för effekt på barns liv i ett längre perspektiv. Hur påverkar det egentligen ett barns vuxenliv att vara placerad på familjehem respektive barnhem (Richel m.fl, 2013).

Så hur kommer det sig att tanken om att familjehem alltid är att föredra är så starkt befäst i Sverige? Vad är det egentligen för kunskapsbas eller intuition som socialsekreterare använder när de behöver agera snabbt i ett placeringsbeslut? Det är vad vi har försökt undersöka i vår uppsats.

1.1. Syfte

Syftet med vår studie är att med en explorativ ansats försöka undersöka, analysera och förklara hur socialsekreterare i Västra Götalandsregionen tänker när de beslutar om var ett barn under tolv år som blivit omedelbart omhändertaget ska placeras. Vårt fokus ligger främst på valet mellan Hem för vård och boende/familjehem och ensamplacering/placering med förälder.

1.1.1 Våra frågeställningar

Utifrån studiens syfte har följande tre preciserade delfrågeställningar formulerats:

- Hur tänker och reflekterar socialsekreterare som arbetar med akuta placeringar av barn under 12 år i Västra Götalandsregionen när de ställs inför ett beslut om akut placering?
- Hur tänker och reflekterar de vid valet mellan att placera barnet i ett familjehem eller på ett Hem för vård och boende?
- Hur tänker och reflekterar de vid valet mellan att placera barnet ensamt eller att placera det ihop med sin familj?

När vi skriver ”tänker” menar vi att vi vill lyssna till hur socialsekreterarna berättar om de minnesbilder de har om hur de reflekterade i de aktuella fallen och vad de tänker om de situationerna idag. När vi använder begreppet reflektera förhåller vi oss till Thomssons (2002) definition. Hon beskriver reflektion som när vi funderar på ett fenomen och försöker betrakta det ur olika synvinklar (Thomsson, 2002).

1.2 Förförståelse

Vi har valt att förhålla oss till hur Thurén (2007) beskriver förförståelse. Han förklarar det som den inre föreställning vi har om något när vi betraktar det. Denna föreställning är en blandning av våra erfarenheter av det vi betraktar men också av det vi lärt oss om det av andra. Det innebär förstås att en förförståelse kan stämma väl överens med verkligheten men också vara helt felaktig. Thurén menar vidare att det är viktigt att reflektera över sin förförståelse samtidigt som man samlar in erfarenhet om det forskaren betraktar för att kunna förstå det bättre. Eftersom vi är två uppsatsförfattare med olika förförståelse har vi valt att skriva om oss i tredje person. Sandra är den av oss som har professionell erfarenhet av barn. Hon har arbetat på fritidshem i flera år innan hon påbörjade sina studier. Självklart kommer denna erfarenhet med en föreställning om barn, deras utveckling och deras behov. Jenny har arbetat flera år inom äldreomsorgen och har ingen erfarenhet av barn som grupp men har givetvis stött på ett och annat barn under sin livstid. Därför såg hon den här uppsatsen som sin chans att fördjupa sig i barnvården i socialt arbete och bredda sin kompetens. Sandra hade sin VFU-tid (verksamhetsförlagd utbildning på termin 5 socionomprogrammet) på ett HVB-hem som tar emot akuta placeringar av barn under tolv år. Under den tiden fick hon träffa flera olika socialsekreterare från olika stadsdelar och kommuner som placerade barn. Hon slogs av skillnader i resonemang och uppdragsbeskrivning från socialsekreterarna och nyfikenhet föddes. Ur den nyfikenheten föddes vår uppsatsidé. Vi vill också belysa att under arbetets gång har det varit värdefullt för oss att vi har kunnat bolla idéer och tankar med varandra, just eftersom vår förförståelse varit så olika (Thurén, 2007)

1.3 Ordförklaringar och förkortningar

Akut placering: Med akut placering menar vi när en socialsekreterare fattar ett omedelbart beslut om att placera ett barn utanför hemmet. Det kan vara vid ett omedelbart omhändertagande enligt lagen (SFS 1990:52) om vård av unga eller en akut placering enligt Socialtjänstlagen. Förutsättningarna för att placera enligt dessa två lagrum beskrivs mer i kapitlet "Bakgrund".

Familjehem: enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran och vars verksamhet inte är sådan att hemmet blir att anse som ett hem för vård eller boende (Nationalencyklopedin, 2014). I den sociala barnvårdens historia har insatsen tidigare benämnts som fosterhem, därför har vi vid några tillfällen använt det begreppet i uppsatsen där det varit lämpligt utifrån sammanhanget (Sallnäs, 2000).

Gryning: Gryning vård AB är ett kommunalt bolag som ägs gemensamt av kommunerna i Västra Götalandsregionen. Bolagets uppdrag är att tillhandahålla Hem för vård och boende för kommunerna i regionen (Gryning, 2014).

HVB-hem, hem för vård och boende: I socialtjänstlagen (SFS 2001:453) beskrivs HVB-hem som ett boende som har vård och behandling för enskilda på uppdrag av socialtjänsten. Tidigare användes begreppet institution för liknande verksamheter (Sallnäs, 2000).

Institution: inrättning som bedriver samhällsverksamhet som till exempel Hem för vård och boende (HVB) (Meeuwisse & Swärd, 2002). I vår uppsats menar vi Hem för vård och boende för barn under tolv år när vi skriver institution. Anledningen till att vi använder begreppet institution är för att det benämns så i början av den sociala barnvården. Ett av vår uppsats syften är att fånga upp just diskussionen om att välja mellan familjehem och institution som funnits sedan man började placera barn (Sallnäs, 2000).

Intuition: I studien använder vi oss Thomassens (2007) beskrivning. Hon beskriver det som en förmåga som socialarbetaren använder när hen behöver agera snabbt. Förmågan består av förvärvad kunskap och praktisk erfarenhet i kombination med reflektion, ensam och i grupp.

Jourhem, jourfamiljehem: Enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för vård och fostran (Socialstyrelsen, 2013).

Normer: Vi använder oss av Anthony Giddens definition. Han beskriver att normer kan beskrivas som djupt etablerade beteenderegler. De normer som finns inom en kultur kan sägas spegla rådande kulturella värden och agerar vägvisare i olika situationer (Giddens & Birdsall, 2003).

Reflektion: Reflektion innebär att ett fenomen begrundas ur flera olika synvinklar. Reflektera kan även innebära att fenomenet ses ur samma vinkel fast ur olika ljus eller att människor kan sätta sig in i eller förstå fenomenet utifrån olika ståndpunkter (Thomsson, 2002).

SFS: Svensk författningssamling.

1.4 Avgränsningar

I vår C-uppsats har vi valt att avgränsa oss till akutplaceringar av yngre barn. Vi har använt oss av Gunvor Anderssons (2012) definition av yngre barn som är 0-12 år. Andersson menar att den åldergruppen är mer sårbar för vuxnas bedömningar, då barn under 12 år saknar abstrakt tänkande och ses mer som en del av en familj än tonåringar som ses mer som aktörer med en egen uppfattning. Med tanke på detta är barn i denna målgrupp i större utsträckning än tonåringar utlämnade till socialsekreterares överväganden i placeringsbeslut. Vi anser därför att barn under 12 år är en extra utsatt grupp i dagens samhälle som bör uppmärksammas (Höjer m.fl. 2012).

Vår studies syfte berör de två placeringsalternativen familjehem och HVB-hem. Det finns en placeringsform till som Socialstyrelsen (1997) kallar släktingplacering. Socialstyrelsen (1997) rekommenderar utifrån barnets behov av närhet och kontinuitet att socialsekreterare alltid bör överväga om någon släkting eller annan nära anhörig kan ta emot barnet för vård och omsorg vid en placering utanför hemmet. Vi valde bort att ta med den placeringsformen i resonemanget för att vi ville fånga upp dilemmat mellan att placera i familjehem eller institution (Socialstyrelsen, 1997).

I vår insamling av empiri har vi valt att geografiskt avgränsa oss till socialsekreterare i Västra Götalandregionen. Vår första tanke var att fokusera på Göteborgs stad och den organisationens stadsdelsnämnder. Vid närmare eftertanke gjorde vi bedömningen att det hade varit svårt att garantera informanterna anonymitet. Den gruppen socialsekreterare vi vänder oss till, de som jobbar inom den sociala barnvården, har också rykte om sig att ha den högsta arbetsbelastningen. Därför ville vi maximera våra chanser att få tag i ett adekvat antal informanter genom att utöka området till hela regionen.

Våra frågeställningar försöker fånga upp hur yrkesverksamma socialsekreterare idag tänker om akuta placeringar av barn. Därför såg vi ingen anledning till att sortera ut någon informant på grund av ålder, yrkeserfarenhet, utbildningsnivå eller kön. Det ingår inte i vår studies syfte att undersöka hur dessa faktorer påverkar hur de väljer. Alla våra informanter är utbildade socionomer. Det var viktigt för oss för att kunna göra en jämn analys av materialet när det kommer till att reflektera över sitt yrkesutövande.

Thomassen (2007) beskriver begreppet intuition som något en socialarbetare använder när hen behöver agera i en situation. Socialarbetaren utvecklar denna intuition genom kunskap, reflektion och praktisk erfarenhet och kan då agera utan att reflektera i själva situationen. Socialsekreterarna i Ponnerts (2007) avhandling berättar att det är svårt att reflektera över hur de ska agera i ett omedelbart omhändertagande för att allt går så snabbt. Vi uppsatsförfattare tänker att det då krävs det som Thomassen (2007) beskriver som intuition. Därför såg vi det omedelbara omhändertagandet som ett bra fenomen för att fånga upp socialsekreterares tankar om placering av barn i vår nutid (Thomassen, 2007:Ponnert, 2007)

1.5 Relevans för socialt arbete

I vår förberedelse inför C-uppsatsen fick vi tidigt en upplevelse av att vårt ämne är tämligen utforskat. Vi har som vi beskrivit i förförståelse valt att studera det akuta placeringsbeslutet för att lyssna till hur socialsekreterare beskriver sina placeringsbeslut och hur de tänkt.

Vi hade i vår första informationssökning svårt att finna forskning från de senaste fem åren som behandlade omedelbara omhändertaganden och placeringsalternativ av yngre barn överhuvudtaget. Det mesta som skrivits i ämnet var i förhållande till tonåringar och den forskning som fanns avseende yngre barn var äldre än tio år. Flera forskare, bland annat de vi tagit upp i tidigare forskning, efterlyser forskning i ämnet. Andersson (2012) menar att barn mellan 0-12 år är mer sårbara för vuxna och professionellas maktutövning eftersom de saknar abstrakt tänkande och oftast ses som del i en familj snarare än som aktörer. Järvinen menar att en akutplacering enligt Lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) är en av samhällsapparatusens yttersta maktutövningar. Det är ett stort ingrepp i människors liv då den sociala barnvården går in och med tvång omhändertar ett barn och potentiellt väljer att separera barnet från sina föräldrar. De socialsekreterare som arbetar inom den sociala barnvården som fattar beslut om en akutplacering av ett barn besitter en oerhörd makt. Deras bedömning och förslag till beslut avseende akutplaceringar har långtgående effekter på barnet och dess föräldrar. Vi menar att det därför är viktigt att det finns underlag som beskriver hur socialsekreterare bedömer vad som är bäst för ett barn i det akuta skedet. Framförallt eftersom socialarbetaren då behöver agera snabbt och intuitivt. Vi tänker att barnet då i synnerhet är föremål för socialsekreterarens maktutövning och att det är viktigt att det utförs rättsäkert och evidensbaserat (Järvinen 2002; Höjer m.fl. 2012).

2. Bakgrund

Vår frågeställning berör hur socialsekreterare tänker idag om placeringsalternativ. Vi uppsatsförfattare menar dock att dessa tankar kan befinna sig i en historisk kontext av föreställningar som finns kvar ända sedan den sociala barnvårdens början. Tankarna och berättelserna kan också präglas av teoretisk kunskap som de innehar som socionomer. Vi vill försöka beskriva dessa sammanhang i kapitlet som följer.

2.1 Historik och framväxt

Under den andra halvan av artonhundratalet gjorde industrialiseringen i Sverige att människor samlades i storstäder. På grund av trångboddhet och fattigdom hamnade många barn ensamma på gatan. Det uppstod ett behov av att samhället tog hand om dessa barn. De flesta placerades i fosterhem där de behandlades illa och som arbetskraft. Äldre barn hamnade på redan etablerade institutioner som fängelser och mentalsjukhus. I början på nittonhundratalet upprättades de första barnvårdslagarna och stora institutionsliknande barnhem byggdes för att husera föräldralösa barn. Det etablerades i Sverige två olika slags barnhem: de för välartade barn som behövde rum och omsorg, och uppfostrande institutioner för de barn som samhället ansåg behövde särskild behandling på grund av sitt eget beteende. Till att börja med drevs barnhemmen främst av frivilligorganisationer och kyrkan som välgörenhet. Under 1940-talet tog staten över ansvaret för de flesta barnhemmen. År 1982 kom den nya Socialtjänstlagen som ännu är i kraft (SFS 2001:453). Ett syfte med den lagen var att minimera institutionsplaceringar för barn. Barn ska i högre grad få möjlighet att vara kvar i sina familjer med hjälp av stödsatser till föräldrarna. Vård ska så långt det går bedrivas i samarbete med föräldrar och barnets perspektiv ska beaktas. Placeringar i familjehem, Socialtjänstlagens begrepp för det som tidigare kallats fosterhem, ska föredras och institutionsplacering ska endast vara ett alternativ i akuta situationer och i särskilda fall. Med särskilda fall menas att barnets eget beteende gör att det inte är lämpligt att placeras i familjehem (Sallnäs, 2009).

2.2 Insatser inom social barnavård

Socialtjänsten i Sverige regleras i en ramlag: socialtjänstlagen (SFS 2001:453). Det är upp till de svenska kommunerna att utforma sin socialtjänst efter denna ramlag och dess förarbeten (Socialstyrelsen, 2010). Socialstyrelsen (1997) beskriver att andan i dagens socialtjänstlags så kallade portalparagraf är att socialtjänstens verksamhet ska bygga på människors självbestämmanderätt och integritet. När ett barn blir aktuellt inom Socialtjänsten genom ansökan eller anmälan och bedöms vara i behov av en insats ska denna i möjligaste mån genomföras på frivillig väg i samråd med föräldrarna och barnet eller den unge. Då utförs insatsen enligt Socialtjänstlagen. I de fall där socialtjänsten bedömer att det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas och föräldrarna inte samtycker till vård kan socialtjänsten använda tvångslagstiftningen Lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, här kallad LVU. Om Socialtjänsten gör bedömningen att barnet ifråga är i akut behov av vård enligt LVU och vården inte kan avvaktas har de möjlighet att genomföra ett omedelbart omhändertagande av barnet. Situationen ska bedömas som att vården inte kan avvaktas om barnets hälsa kan skadas allvarligt om omhändertagandet inte görs, eller om utredningen kan

försvåras och socialtjänstens vidare åtgärder i ärendet kan hindras. För att göra omhändertagandet krävs ett beslut från ordföranden i socialnämnden i den kommun eller organisation som socialtjänsten är verksam i (Socialstyrelsen 1997).

2.3 Råd och rekommendationer

Vi har valt att undersöka hur socialsekreterare tänkt i beslutet om placering när det beslutet måste fattas snabbt i en akut situation. Dessa situationer uppstår oftast när socialtjänsten behöver göra ett omedelbart omhändertagande enligt LVU, men vårdplaceringen kan också bli aktuell som en frivillig insats enligt socialtjänstlagen om föräldrarna samtycker. Socialstyrelsens (1997) råd till socialtjänsten vid placering av barn enligt LVU är att i första hand se om en så kallad nätverksplacering är lämplig. Det innebär att socialtjänsten ska undersöka om det finns någon släkting eller annan anhörig som kan ta emot barnet. Socialstyrelsen bedömer det som bäst utifrån barnets behov av kontinuitet och att ha fortsatt kontakt med släktingar, och närhetsprincipen som innebär att barnet helst ska placeras i närheten av sitt hem för att upprätthålla kontakt med sin familj och sitt närområde, till exempel förskola och skola. Kontinuitets- och närhetsprincipen ska förbises om barnets behov av skydd kräver det, till exempel om någon av föräldrarna utgör ett hot mot barnet och socialtjänsten bedömer det som att släktingen inte kan skydda barnet. När inte en så kallad nätverksplacering är lämplig menar Socialstyrelsen att det mest självklara är att placera barnet i ett familjehem, framförallt när det gäller yngre barn som vår uppsats handlar om. De menar också att det är att föredra över en placering på ett så kallat hem för vård och boende för att det i familjehemmet finns möjlighet till anknytning till föräldraersättare. Socialstyrelsen påpekar samtidigt att det viktigaste är att matcha barnets behov med placeringsalternativ, och att en placering på ett HVB-hem kan vara bra för att till exempel kunna utreda barnets fortsatta behov (Socialstyrelsen, 1997).

2.4 Barns bästa i socialtjänsten

Förenta nationernas ”Convention of rights of the child” är en samlad värdegrund om barns rättigheter. Sverige ratificerade barnkonventionen år 1990. Det innebär att den inte är likställd med svensk lag men att svenska lagar och styrdokument ska präglas av konventionen. Det arbetet ser vi i nutidens lagar som rör socialtjänstens arbete med barn. Till exempel ser vi i Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) 1 kap 2§ SoL ”Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande. Med barn avses varje människa under 18 år” som utgår från tredje artikeln i barnkonventionen. År 2012 uppdaterades också Socialtjänstlagen när det gäller handläggning av ärenden som rör barn, med att barn alltid ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i ärenden som rör barnet. Om barnet inte framför sina åsikter ska dessa så långt det är möjligt klarläggas av utredande socialsekreterare (Socialstyrelsen, 2013). Socialstyrelsen menar att i bedömningen av barns bästa ska ett barnperspektiv tillämpas utifrån en kombination av barnets eget perspektiv, den vuxnes barnperspektiv och samhällets barnperspektiv. Barnets intresse ska dock alltid ges företräde över den vuxnes intresse i sammanhanget, till exempel vårdnadshavarens (Socialstyrelsen, 2010).

2.5 Evidensbaserad praktik

Socialstyrelsen (2013) menar att en evidensbaserad praktik står på tre ben: den senaste vetenskapligt beprövade kunskapen, socialarbetarens kompetens och klientens situation och perspektiv. För att skapa en evidensbaserad praktik i social barnvård har Socialstyrelsen utformat ett system för handläggning, utredning och dokumentation för socialt barnvårdsarbete. Detta system förkortas BBiC som står för Barns behov i centrum. Det består av manual och blanketter som ska vara till stöd i barnärenden. Systemet har en teoretisk grund i utvecklingsekologi och anknytningsteori. Tanken är att socialsekreterare i analys och bedömning av barns bästa ska ta barnets behov, föräldrarnas förmåga och familjen och närmiljön i beaktning. Den tanken ska präga alla insatser och beslut i processen och då även beslutet om var barnet ska placeras i det akuta läget, som vår uppsats berör. Alla kommuner i Sverige använder sig inte av BBiC men det är Socialstyrelsens mål att de ska det (Socialstyrelsen, 2013).

2.6 Anknytningsteori

Anknytningsteori har haft stor påverkan på samhällets och den sociala barnvårdens syn på barn de senaste 50 åren (Andersson, 2012). Begreppet är ett samlingsnamn för forskning om hur det nyfödda barnet knyter an till sin första omsorgsgivare. Den forskningen har dragit slutsatsen att relationen och samspelet mellan barnet och omsorgsgivaren påverkar utvecklingen av barnets inre arbetsmodeller för framtida relationer. Tidiga hastiga separationer från omsorgsgivaren kan göra barnet sårbart för framtida psykosociala problem som mobbning och svårighet att etablera nära varaktiga relationer. Det är därför viktigt för ett barns utveckling ur ett anknytningsteoretiskt perspektiv att omsorgsgivaren får det stöd hen behöver för att kunna tillgodose barnets känslomässiga och fysiska behov, hellre än att separera barnet från sin primära omsorgsgivare (Broberg, 2006)

3. Tidigare forskning

Något som slagit oss uppsatsförfattare under arbetets gång är frånvaron av forskning på 2000-talet om omedelbara omhändertaganden enligt lagen om särskild vård av unga och placeringsalternativ. Det finns såvitt vi vet ingen forskning på 2000-talet om olika placeringsalternativ och dess effekt. Det gäller inte bara de yngre barnen som vår uppsats handlar om utan även äldre barn. Det är något som beskrivs både i artiklarna och avhandlingen nedan men även av våra egna informanter. Vi fann efter mycket flit en avhandling och två vetenskapliga artiklar som vi menar är adekvata för vårt ämne. Avhandlingen belyser just hur socialsekreterare tänker om omedelbara omhändertaganden av barn, något som förekommer mycket i vår egen studie. Sallnäs artikel diskuterar likheter och skillnader mellan familjehem och hem för vård och boende, de placeringsalternativ som vår studie vill diskutera. Den amerikanska flermetodsstudien diskuterar vilka barn i amerikansk social barnvård det är som blir placerade på det som där kallas residential care, närmast beskrivet institutionsvård på svenska.

Ponnert (2007) beskriver hur socialsekreterare använder en moralisk övertygelse när de gör ett omedelbart omhändertagande. Vi liknar denna övertygelse med det vi i vår uppsats kallar intuition. Vi tänker också att denna intuition påverkas av deras uppfattning om skillnader mellan familjehem och HVB-hem som Sallnäs beskriver i sin artikel. Därtill kommer sorteringen av vilka barn som placeras var, som den amerikanska studien tog upp. Vi menar att de tre studierna vi valt kompletterar varandra bra. De tar upp tre aspekter som också påtalas i vår studie: hur socialsekreterare förhåller sig till en svår beslutsprocess, syn på placeringsalternativ och vilka barn det är som placeras. En brist skulle kunna vara att vi saknar statistik på hur många akuta placeringar som görs per år i Sverige. Socialstyrelsen (2013) för sådan kvantitativ statistik över omedelbara omhändertaganden men inte vilken placeringsform omhändertagandet leder till (Socialstyrelsen, 2013).

3.1 Socialsekreterare om det omedelbara omhändertagandet

Lina Ponnert har i sin doktorsavhandling undersökt hur socialsekreterare förhåller sig till LVU-processen. Undersökningens frågeställningar berör hur den rättsliga prövningen påverkar socialsekreterarnas handlingsutrymme och hur de hanterar osäkerhet och omvärldens förväntningar på deras handläggning av ärenden. Ponnert diskuterar också och försöker beskriva hur socialsekreterarnas maktutövning tar sig i uttryck under LVU-processen. (Ponnert, 2007)

Barnen i aktstudierna i Ponnerts studie är mellan 2 och 19 år gamla och majoriteten är tonåringar. Vår studie berör barn under tolv år men vi tyckte ändå den del vi valde att använda i Ponnerts undersökning är relevant för vår studie. Vi såg det kapitel i avhandlingen som beskrev socialsekreterarnas perspektiv på beslutsprocessen som mest relevanta för vår undersökning. Vi vill med våra frågeställningar försöka fånga upp reflektionen i beslutet om var barnet ska placeras, vilket kan vara en del i beslutsprocessen i ett LVU-ärende. På så vis blir hur socialsekreterarna i Ponnerts avhandling tänkt relevant för vår studie (Ponnert 2007)

Flera av socialsekreterarna i Ponnerts (2007) studie hade erfarenheten att en LVU-process oftast börjar med ett omedelbart omhändertagande. De berättar att det omedelbara omhändertagandet oftast var en följd av att det uppstått en akut situation i en för socialtjänsten redan känd familj. Den uppkomna situationen har tydliggjort för socialtjänsten att behov av vård enligt LVU föreligger. En av socialsekreterarna i studien tar upp att det ligger i det omedelbara omhändertagandets natur att socialarbetaren behöver jobba väldigt fort och att det blir svårt att reflektera i stunden över hur de ska hantera en oförutsägbar och akut situation. Socialsekreterarna beskriver också ett dilemma i socialarbetarens ansvar för att se när behov av vård enligt LVU föreligger. Samtidigt har de ett ansvar för att reflektera om tvångsvård verkligen är nödvändigt, eftersom det råder stor osäkerhet om effekten av tvångsvård av barn både i familjehem och på institution. En socialsekreterare sa att det krävs lång arbetserfarenhet för att kunna förstå och reflektera över vad tvångsvården kan ha för effekt för den unge i ett längre perspektiv. Ponnert beskriver hur socialsekreterarna i studien använder reflektion med sina kolleger under en LVU-process. De upplevde att hela arbetsgruppen engagerade sig när det blev aktuellt med ett omedelbart omhändertagande enligt LVU och att de under processen kunde få stöd och hjälp av sina kolleger. Stödet bestod både i att hjälpa till med praktiska saker och känslomässigt stöd och bearbetning. Socialsekreterarna benämnde att de med kolleger kunde släppa sin professionella roll och reflektera med andra som förstod dem och vad de gick igenom känslomässigt. Det var skönt för dem att få bekräftelse av sina kolleger på att de fattat rätt beslut. Arbetsledaren kunde också ha en viktig funktion i reflektionsprocessen eftersom det oftast är den som måste stå för tvångsomhändertagandet formellt. Ponnert uppfattar det som att det krävs en moralisk övertygelse hos socialsekreteraren att det är för barnets bästa omhändertagandet görs för att LVU-processen ska starta. Hon menar att den övertygelsen är en blandning av den övergripande moralen i samhället i stort, socialsekreterarens egna etiska värderingar och professionella teorier om barnets bästa. Ponnert beskriver bedömningen av barnets bästa som en produkt av en gemensam diskussion med arbetsledare eller i arbetsgruppen, och på så sätt en produkt av socialtjänstens samlade moral. Vi fann detta intressant eftersom uppfattningen av barns bästa även ska styra socialsekreterarens val av placeringsalternativ och vill sätta Ponnerts resultat i relation till vår empiri (Ponnert, 2007).

3.2 Familjehem och familjeliknande institutionsvård

I sin artikel från år 1999 undersöker och diskuterar Sallnäs hur HVB-hem för barn i Sverige försöker efterlikna en familj i sitt arbetssätt och organisation. Hon beskriver att redan i de första barnavårdslagarna från början av nittonhundratalet så uppmuntrades placering av barn och unga i familjehem över placering på institution. Familjen sågs som instiftad av gud och därför sågs det som mest naturligt för barnet att befinna sig i en familj. Institutionsplacering skulle endast användas när familjehemsplacering inte var möjlig eller lämplig. På så sätt har det alltid varit en diskussion om dessa två placeringsalternativ inom socialt arbete. Ett av syftena med den nya Socialtjänstlagen som kom år 1982 var att verksamheter skulle avinstitutionaliseras. Institutioner kom då att istället benämnas HVB-hem för att skapa mer flexibilitet och variation i vårdformen. Sallnäs (1999) beskriver att för institutioner för barn och unga har det inneburit att de försöker skapa en

familjehemsliknande miljö. Sallnäs menar bland annat i artikeln att placeringsformerna familjehem och institution inte nödvändigtvis behöver vara två olika fenomen, utan kan vara placerade på olika ställen på samma skala. Sallnäs presenterar enkätresultat som visar vilka faktorer som kan påverka hur familjelik personalen på ett HVB-hem anser sin verksamhet. Det var till exempel större chans att de ansåg sin verksamhet familjelik om personalen inte hade socionomutbildning eller om de hade egen erfarenhet av att ta emot familjehemsbarn privat. Chansen att personalen ansåg verksamheten familjehemslig ökade också om HVB-hemmet inte använder någon teori eller modell i sitt arbete. Den här artikeln gjorde oss uppsatsförfattare vidare nyfikna på hur socialsekreterarna tänker kring de två placeringsformerna jourfamiljehem och HVB-hem. Vi funderade på om socialsekreterarna i vår studie skulle diskutera familjehem och HVB-hem som motsatser eller som olika varianter av samma kategori. Vi ville vara uppmärksamma på om socialsekreterarna beskrev HVB-hem som en institution ur ett historiskt perspektiv eller om de såg HVB-hemmen som verksamheter som faktiskt försökte efterlikna familjehemslika miljöer (Sallnäs, 1999).

3.3 Barn med särskilda behov

Till sist har vi funnit en amerikansk vetenskaplig studie av fyra författare om barn under 12 år som placeras på institution i en stat i USA. Författarna är verksamma på fyra olika universitet inom varsitt fält: socialt arbete, psykologi, sociologi/antropologi och hantering av hälsopolitik. De beskriver att det i USA precis som i Sverige finns en nationell ramlag för hur varje stat ska utforma sin socialtjänst. I barnavårdsärenden ska de amerikanska socialarbetarna balansera barnets behov av anknytning till sin ursprungsfamilj med dess behov av skydd och omsorg. Artikeln är baserad på en flermetodsstudie med lagstudier, intervjuer med socialarbetare och enkäter ifyllda av psykologer. Barnen i studien omhändertas för det som i Sverige kallas omsorgssvikt, alltså att det är föräldrarnas bristande förmåga att ta hand om sina barn som föranleder omhändertagandet. En stor del av barnen har psykiska ohälsa och beteendeproblem som gör att en familjehemsplacering blir olämplig. De placeras därför på institution där det finns professionell personal. Flera av barnen placeras långt ifrån sin hemstad på grund av det lilla utbudet av institutioner. För barnen resulterade det i inkonsekvent skolgång och dålig kontakt med ursprungsfamiljen. Många av barnen hade också många sammanbrott i familjehem bakom sig innan de blev placerade på institution. Artikelförfattarna beskriver att det i USA precis som i Sverige saknas forskning om den moderna institutionsvårdens effekt på små barn. De har framförallt ställt en fråga till placerande socialarbetare i sin studie som intresserade oss, nämligen hur socialarbetaren tänkte när hen placerade ett barn med psykisk ohälsa. Tyvärr förklarar inte artikelförfattarna närmre vad de menar med psykisk ohälsa och beteendeproblem.

Alla informanter som deltog fick frågan vad de tyckte skulle vara den bästa lösningen på problemet att barn placerades långt ifrån sin ursprungsfamilj. Ingen informant svarade att de skulle bygga fler institutioner. Istället föreslog de stöd till barnen i deras närmiljö, till exempel i skolan eller barnpsykiatrin. Informanterna i artikeln var också överens om att det alltid var eftersträvänsvärt att placera barn i en familjemiljö. Andra förslag som informanterna hade för att förbättra den sociala barnvården för dessa barn var att erbjuda stödinsatser i deras närområde och att erbjuda möjlighet att avlasta föräldrar, till exempel med korttidsboende för barn. Ett

annat förslag var att utveckla vad de kallar "behandlingsfokuserade fosterhem".
Artikeln gjorde att vi ville vara uppmärksamma på hur socialsekreterarna beskrev de barn som blev placerade på HVB-hem i det akuta skedet. Finns det någon likhet i Sverige med de barn som artikelförfattarna beskriver placeras på institution i USA. Vi menar att detta är värt att reflektera om (Richel m.fl, 2013).

4. Teoretisk referensram

Våra frågeställningar riktar sig till socialsekreterare som grupp. Vi vill utifrån vår empiri försöka göra en analys av hur socialsekreterare tänker om akuta placeringsalternativ för barn i vår nutid. Därför har vi valt två teoretiska perspektiv på gruppnivå: organisationsteori och makt. Vi har valt dem för att försöka analysera vilka yttre faktorer som skulle kunna påverka socialarbetare i deras val av placeringsalternativ. Därtill har vi valt reflektion och professionell utveckling som perspektiv för att se hur socialsekreterarna själva skulle kunna påverka och utveckla sitt handlingsutrymme. Vi menar att de tre teoretiska perspektiv knyter ihop helheten på så sätt att vi kan analysera praktiska förutsättningar utom socialsekreterarnas kontroll genom organisationsteorin och de mellanmännsliga relationerna i sammanhanget med begreppet makt. Därtill kan vi analysera det socialsekreterarna berättar med begreppen reflektion och professionell utveckling.

4.1 Organisationsstruktur och -kultur

Organisationsteori består av samlad forskning och teoretiska begrepp som försöker förklara hur organisationer fungerar och hur deras utformning påverkar dess medlemmar. Jacobsen & Thorsvik (2008) har försökt samla och beskriva modern organisationsteori. De förklarar själva begreppet organisation som en grupp människor som ska lösa en uppgift tillsammans. Människornas arbete organiseras för att lösa den uppgiften eller nå det gemensamma målet. För att förstå hur det arbetet kan organiseras kan vi använda de organisationsteoretiska begreppen organisationsstruktur och -kultur (Jacobsen & Thorsvik, 2008).

En organisations struktur är de formella scheman och kartor som fördelar ansvar, arbetsuppgifter och beslutsrätt. Strukturen kan till exempel vara en formell beskrivning och fördelning av ansvarsområden och beslutsrätt. En verksamhets skriftliga policys, handlingsplaner, uttryckta förhållningssätt och regler är också dess struktur. Organisationsstrukturens syfte är att påverka organisationsmedlemmarnas beteende till att uppnå organisationens mål. En strikt organisationsstruktur kan visserligen stimulera effektivitet men hämmar kreativitet och utveckling av produktionen. En organisationsstruktur som lämnar utrymme för medlemmarna att utforma sitt eget arbete för att uppnå organisationens mål stimulerar kreativitet och utveckling men kräver samtidigt att medlemmarna har kunskap om sitt fält, att de är professionella (Jacobsen & Thorsvik, 2008).

Organisationskulturen beskrivs av Jacobsen & Thorsvik (2008) som organisationsmedlemmarnas gemensamma förhållningssätt och värderingar. Vi uppsatsförfattare tänker att den kan förklaras som en gemensam intuition om hur socialsekreterarna ska agera i olika situationer utifrån organisationens mål eller vision. Om ledningen lyckas implementera värderingar och förhållningssätt i sina medlemmar som stämmer överens med organisationens mål kan organisationskulturen medverka till effektivitet. När medlemmarna känner gemenskap i gruppens normer och värderingar kan det skapa trygghet och social bekräftelse i gruppen. Det kan göra medlemmarna mer motiverade till att arbeta för att uppnå organisationens mål. En stark organisationskultur kan också fungera destruktivt för organisationens syfte. Det kan till exempel bildas olika grupper av medlemmar med olika värden och normer som motverkar varandra. Gruppen kan

också överskatta sin förmåga och betydelse och på så sätt få svårt att utvecklas professionellt. Vi vill med hjälp av begreppen organisationsstruktur och -kultur försöka analysera vad i socialtjänstens utformning som skulle kunna påverka hur socialsekreterarna beslutar om placering vid en akut placering av ett barn (Jacobsen & Thorsvik, 2008).

4.2 Makt

Makt är ett mångsidigt begrepp och tänkare från Aristoteles till Foucault och Bourdieu har gjort sitt bidrag till diskussionen. Det finns flertalet teorier som ämnar förklara maktens element och yttrande men de flesta uppfattas i allafall vara eniga om att makt kan beskrivas som mångskiftande. Engelstad (2006) har försökt bryta ner begreppet till dess minsta beståndsdel och beskriver därmed makt som en förmåga att få någonting att hända. Makt är någonting som utövas i en relation emellan aktörer och makt kan erhållas på olika vis så som besitta expertkunskaper, inneha en viss position eller tack vare organisatoriska strukturer (Engelstad, 2006).

I boken ”Mellan makt och hjälp” problematiserar Skau (2007) hjälpapparatens dubbelsidighet och det komplexa förhållande som existerar mellan hjälpare och klient. I relationen hjälpare/professionell-klient finns alltid en maktaspekt närvarande och maktförhållande som råder är ojämlikt. Den skeva maktfördelningen är alltid närvarande i relationen men är sällan något som på ett officiellt sätt uppmärksammas (Skau, 2007). Järvinen (2002) skriver att när det kommer till socialarbetare är det vanligare att de diskuterar gruppens maktlöshet istället för vilken makt de i realiteten har (Järvinen, 2002). Socialtjänstens klientel tillhör oftast en redan utsatt och sårbar socioekonomisk grupp i samhället och det dess utsatthet blir inte mindre i förhållande till den stora hjälpapparaten (Järvinen, 2002; Skau, 2007). Hjälparen/den professionella är oftast en högt utbildad individ med expertkunskaper och god vetskap om hjälpapparatens mekanismer. På grund av den professionellas stora kunskapsövertag kommer klienten tillkorta och detta övertag är svårt för klienten att mäta sig med vilket befäster klienten redan underordnade position. Klientens utsatta position i förhållande till socialtjänsten blir extra påtagligt vid tvångsvård då klienten mer eller mindre är helt utlämnad till den professionellas subjektiva bedömning. Den rådande assymetrien i relationen påverkar båda parter. Den professionella har å sin sida på sin lott att balansera sin komplexa och mångfasetterade roll som hjälpare, kontrollfunktion och maktfaktor i relationen till klienten (Skau, 2007).

4.3 Reflektion och professionell utveckling

Vår studies frågeställning är hur socialsekreterare tänker i det akuta placeringsbeslutet när ett barn ska placeras. Thomassen (2007) försöker beskriva socialarbetarens professionella yrkesutövande och utveckling. Hon beskriver det som att en yrkesverksam socialarbetare i början av sitt arbetsliv förhåller sig till strikta manualer och instruktioner. Genom att förvärva yrkeserfarenhet och reflektera systematiskt över sitt arbete, både ensam och i utbyte med kolleger, utvecklar socialarbetaren sedan vad Thomassen (2007) kallar en tyst kunskap. I den systematiska reflektionen bör socialarbetaren ta med teoretiska studier, praktisk handlingserfarenhet och övningar. Reflektionen blir ett verktyg i socialarbetarens professionella utveckling. Thomassen (2007) beskriver den tysta kunskapen som när den riktigt skickliga socialarbetaren agerar i situationer utifrån intuition som hen

förvärvat genom yrkeserfarenhet och denna reflektion . Vi fann liknande tankar i en artikel om läraryrket. I sin artikel om teori och praktik inom lärarutbildningen undrar Bengtsson (1993) om lärare måste ersätta beprövad erfarenhet med vetenskaplig teori och om de skulle kunna kombinera dessa i utvecklandet av läraryrket. Han menar att för att utveckla sin praktik behöver läraren reflektera över relationen mellan praktik och teori. Han presenterar tre sätt för en yrkesverksam lärare att göra det. Dels genom systematisk självreflektion, att ta sig tid att distansera sig från sin praktik och reflektera över sig själv och sitt yrkesutövande. För det andra genom dialog med kolleger, att utbyta erfarenheter antingen med en eller flera. Det är då viktigt menar Bengtsson (1993) att inte bara dela med sig av sina erfarenheter utan också kommentera varandras erfarenheter. Det tredje sättet säger Bengtsson är vetenskaplig forskning, då praktiken blir själva objektet för studier och distansen och reflektionen skapas mellan forskaren och praktiken. Bengtsson menar att dessa sätt att reflektera skapar kunskap om den kunskapen den professionella har om sitt yrkesutövande och att det skapar förutsättningar för utveckling. Vi vill med Thomassens tankar om professionell utveckling och Bengtssons tre sätt att reflektera över sitt yrkesutövande försöka tolka hur socialsekreterarna beskrivit hur de reflekterat över sitt arbete (Bengtsson, 1993:Thomassen, 2007).

5. Metod

5.1 Val av metod och ansats

Vår studie är av kvalitativ typ med en deskriptiv och explorativ ansats. Kvalitativ forskning är inriktad på att söka en förståelse för den sociala verkligheten och få kunskap om hur individer som vistas i en viss miljö tolkar denna. Kvalitativ forskning lägger mycket fokus på beskrivande detaljer och framhäver kontextens betydelse för förståelse av socialt beteende. För oss uppsatsförfattare innebär det att vi vill få en förståelse för den sociala verklighet som socialsekreterare som akutplacerar barn lever i. I studien har vi även haft ett induktivt angreppssätt. Det innebär att vi har samlat in empiri för att sen tillämpat teori på våra resultat. Bryman (2011) skriver att den induktiva processen kan anses vara en mer flexibel process än den deduktiva. Den deduktiva följer en speciell struktur med rak ordningsföljd medan forskaren i den induktiva kan gå fram och tillbaka mellan data och teori (Bryman, 2011). Detta kände vi passade bäst för undersökningen med tanke på vår kvalitativa och reflexiva ansats och vårt kodningssätt Grounded theory (Bryman, 2011)

Att ha en reflexiv ansats beskrivs som att forskaren i sin studie eftersträvar att göra en väl genomtänkt undersökning där kunskapen återspeglas ur många vinklar. I en reflexiv studie sker hela tiden en pågående och tolkande analys. Det reflexiva momentet kan beskrivas som både osystematiskt och systematiskt. Osystematiskt i och med forskarna reflekterar på ett generellt plan i var intervjusituation och systematiskt i den meningen att de även i var intervjusituation reflekterar över vissa specifika fenomen. Vi uppsatsförfattare har låtit detta prägla vårt uppsatsarbete. Under processen har vi kontinuerligt återkopplat med varandra och försökt stanna upp och reflektera. I samband med intervjuerna har vi efter inspelningen stängts av försökt ha ett litet eftersnack med våra informanter för att reflektera tillsammans över intervjun (Thomsson, 2002).

5.2 Urval och urvalskriterier

I insamlingen av empiri till studien har vi använt oss av ett målinriktat urval. Ett målinriktat urval beskriver Bryman (2011) som en typ av icke sannolikhetsurval. I ett icke sannolikhetsurval har inte alla individer i en population samma chans att komma med. I det målinriktade urvalet väljs vissa individer ut med de specifika forskningsfrågor i åtanke. En nackdel med att använda sig av ett icke sannolikhetsurval är det inte att generalisera resultaten på resten av populationen (Bryman, 2011). Vår frågeställning berör akuta placeringsbeslut av barn mellan 0-12 år. Därför valde vi att skicka förfrågningar via mail till socialsekreterare som arbetar med den målgruppen. Vi ringde till kommuner i Västra Götalandsregionen och frågade hur just de organiserade sin socialtjänst för barn och bad om kontaktuppgifter till deras arbetsledare eller förste socialsekreterare. Därefter mailade vi informationsbrev och en förfrågan till dessa. Vi fortsatte detta arbete successivt tills vi upplevde att vi hade tillräckligt med informanter och material (Bryman, 2011).

Det kan vara bra att på förhand fundera på hur många informanter som kan tänkas behövas för att kunna göra en intressant och mångfasetterad analys. Thomsson

(2002) menar att en lagom mängd för en c-uppsats ligger mellan 5-10 intervjuer med tanke på tidsmängden som går åt både till insamling och bearbetning av materialet. I början av uppsatsskrivandet diskuterade vi i uppsatsparet tillsammans med vår handledare om vad som är ett lämpligt antal intervjuer för vår uppsats. Vi reflekterade över eventuella svårigheter som vi uppfattade finnas kring empiri insamlingen så som vår begränsade tid och vår målgrupps pressade arbetssituation. Trots nämnda svårigheter valde vi att satsa på tio informanter som mål. Efter bit in i den aktiva fasen, runt intervju nummer fem, märkte vi dock att svaren inte skiljde sig nämnvärt. Vi tyckte inte att det framkom så mycket nytt i intervjuerna som inte berörts tidigare och svaren var tämligen likartade. Vid en punkt i processen av insamlandet av empiri kan forskarna uppleva en viss mättnad skriver Thomsson (2002). Trots den upplevda mättnaden valde vi att göra två intervjuer till så att det blev sju allt som allt. Efter den sjunde intervjun kände vi oss nöjda med det material vi samlat in med tanke på att vi i vårt uppsatsskrivande söker kvalitet och inte kvantitet. Sammanlagt fick vi strax över sju timmar inspelat material (Thomsson, 2002).

5.3 Undersökningsinstrument

De undersökningsinstrument vi har använt oss av i skapandet av vår uppsats är oss själva som forskare och vår intervjuguide. Bryman (2011) skriver att i en kvalitativ undersökning är ett av de viktigaste instrumenten forskaren själv. Vi har ammat Brymans synsätt och därmed strävat efter att föra oss på ett så professionellt sätt som möjligt så att våra informanter skulle känna sig trygga med oss. Till vår hjälp i intervjusituationen konstruerade vi en intervjuguide. Intervjuguiden består grovt uppdelat av tre kategorier. Inledande frågor, förslag på följdfrågor och avslutande frågor (Se bilaga).

Fördelar med att använda en intervjuguide kan vara att den agerar som en vägledande kompass under intervjun. De nedskrivna frågorna är ett sätt att säkerställa att de olika intervjuerna blir någorlunda likriktade utan att den begränsar informantens möjlighet till att fritt utforma svaren. Nackdelar skulle kunna vara att frågorna inte mottas av informanten på det sätt som forskarna avsett eller de resulterar i att intervjun blir stel och att de har hämmande inverkan på informanten (Bryman, 2011). Vår intervjuguide konstruerades i syfte att den skulle vara så flexibel som möjligt. Vi ville vara öppna för vad informanterna hade att berätta för oss.

5.4 Genomförande

För att testa hur våra intervjufrågor skulle fungera i praktiken utförde vi en pilotstudie. Enligt Bryman (2011) syftar en pilotstudie till att testa på hur frågorna fungerar med "en riktig informant" och är därmed ett sätt att säkerställa att undersökningen blir så lyckad som möjligt. Informanten som deltar i pilotstudien inte vara en av de som ingår urvalet. Med tanke på detta testade vi våra intervjufrågor på en socialsekreterare som passade in på vår urvals grupp men som inte var en deltagare. Från vår pilotstudie tog vi med oss två värdefulla erfarenheter. För det första insåg vi att vi bör strukturera upp vår intervjuguide i teman för att underlätta översikt i själva intervjuprocessen. För det andra att det är viktigt att sätta på flygplansläge på smartphonen under intervjuinspelningen. När vi spelade in och

inte hade på flygläge registrerade telefonen meddelanden i form av vibrationer som störde kvalitén på inspelningen (Bryman, 2011).

I vår undersökning har vi använt oss av kvalitativa intervjuer som metod för insamlingen av empiri. Det finns ingen för alla given definition på vad en kvalitativ intervju innebär, utan den kan utformas på flera olika sätt. Vi har hållt semistrukturerade intervjuer utifrån en intervjuguide med några på förhand definierade teman. Vi har konstruerat frågorna i intervjuguiden med öppna svar i åtanke. Vi har velat ge informanterna möjligheten att fritt reflektera och ge så fylliga svar som möjligt utan att vi styr dem allt för mycket. Vi har också med vår reflexiva ansats velat ge utrymme för de tankar och frågor som kan uppstå i oss uppsatsförfattare under intervjuens gång (Bryman, 2011).

Intervjuerna har hållts på respektive socialsekreterares arbetsplats, antingen i hans kontor eller i en möteslokal. Vi har både varit med vid sex av de sju intervjutillfällena och då har vi fördelat arbetet så att den ena har hållt i intervjun medan den andra har fört anteckningar. Alla intervjuer har spelats in och sedan sparats anonymt i ett mjukvaruprogram för senare transkribering. Vi har sedan transkriberat samtliga sju intervjuer för att kunna använda materialet för vår analys.

5.5 Våra informanter

Det är dags att presentera våra informanter. Informanterna är sex stycken socialsekreterare och en förste socialsekreterare. Alla jobbar de på den enhet som har ansvar för barn och unga i sin kommun. De har sammanlagt jobbat 28 år med barn under tolv år. Samtliga har fortbildning via sin arbetsplats i BBiC och alla kommuner vi varit i använder sig av BBiC. Alla informanterna har lite annan blandad fortbildning via arbetsplatsen, till exempel metoder i socialt arbete. Några har också vidareutbildning på universitetet i till exempel ledarskap. Eftersom vår frågeställning inte berör hur informanternas könstillhörighet påverkar deras överväganden har vi valt att i resultatdelen referera till informanterna med det könsneutrala pronomenet hen.

5.6 Grounded theory

Vi har inspirerats av Grounded theory när vi kodat vårt material. Bryman (2011) beskriver kodning enligt Grounded theory som att man börjar koda och fundera på kategoriseringar redan när man börjar samla in materialet. Kategorierna kan sedan sorteras ner i mindre kategorier eller begrepp. Vår analysmetod har bestått i att vi redan vid första intervjun har försökt identifiera tyngdpunkter och diskutera eventuella teoretiska perspektiv. Det var samtidigt viktigt för oss att vi var flexibla så att något inte präglade nästa intervju för mycket. Där hade vi en stor fördel med vår reflexiva ansats. Det var viktigt för oss att hålla materialet levande. Vår kodning liknar det som Bryman (2011) beskriver som tematisk analys. Vid en tematisk analys sorterar forskaren sin empiri i olika koder eller teman som hen ser i det insamlade materialet. Vi menar att vårt tillvägagångssätt mer inspireras av Grounded theory eftersom våra tankar och diskussioner om kodningsprocessen startade redan vid pilotintervjun (Bryman, 2011).

Organisationsteori och makt var teorier som vi kom att tänka på tidigt i processen. Begrepp om reflektion och professionell utveckling var däremot något som

efterhand väckte vår nyfikenhet. Kodningen och kategoriseringen av materialet har sedan inspirerats av dessa teorier och vår studies frågeställningar. I praktiken innebar vår kodning att vi sorterade materialet i tre huvudkategorier: motiveringar/resonemang, reflektion och övrigt. Dessa tre kategorier finsortades sedan i tabellform där det också gick att se vilken socialsekreterare som sa vad. I de finsorterade kategorierna identifierade teman som inspirerade oss till vårt val av rubriker i resultatpresentationen. I presentationen har vi valt citat från samtliga socialsekreterare för att ge läsaren en nyanserad bild av vad vi kommit fram till i studien.

Tabellerna gav oss också möjlighet att identifiera frekvens av lika svar bland socialsekreterarna. Tabellerna användes som ett verktyg men presenteras inte för att skydda informanternas identitet. När det kom till reflektion och professionell utveckling valde vi att sortera efter Bengtssons reflektionsbegrepp som vi beskrivit i kapitlet teoretisk referensram.

Esaiasson m.fl. (2012) menar att det är viktigt att hela tiden pröva sina resultat när forskaren analyserar ett material med Grounded theory. På så sätt kan det vara en nackdel för oss att våra informanter faktiskt tyckt så lika. Det skulle kunna ses som att vi inte haft möjlighet att riktigt utmana våra resultat och pröva våra slutsatser eftersom vi i har förhållandevis få informanter. Vi skulle till exempel kunnat använda oss av en stor kvantitativ studie i form av en enkät. Då hade vi dock gått miste om de kvalitativa berättelser som våra informanter delat med oss. Självklart menar vi i riktig Grounded theory-anda att vi hade kunnat utöka vår population till socialsekreterare i hela Sverige om studiens omfattning hade tillåtit detta. Vi hoppas att vår studie kommer att inspirera vidare till mer forskning inom området, precis som tanken är med Grounded theory (Esaiasson m.fl. 2012).

Bulmer (1979) kritiserar Grounded theory och menar att en forskare inte kan vara helt öppen inför att genomföra en studie eftersom hen alltid har frågeställningar och tankar om vad studien ska handla om. Vi uppsatsförfattare menar att vi utmanat detta dels genom att presentera vår förförståelse och dels genom vår reflexiva ansats. Vi har varit medvetna om att vi tänker och reflekterar utifrån tidigare erfarenheter och föreställningar och har försökt hålla dessa levande i diskussioner i uppsatsarbetet (Bulmer, 1979).

5.7 Motivanalys

Vår studies frågeställning är hur socialsekreterare tänker när de ska göra en akutplacering. Esaiasson med flera (2012) beskriver motivanalys som en metod att beskriva och sortera hur en aktör resonerar inför ett beslut. Esaiasson m.fl (2012) använder begreppen allmängiltiga och situationsanpassade motiv. Allmängiltiga motiv är ramar som kan appliceras på många av aktörens vanligt förekommande beslut medan situationsanpassade motiv är de individuella motiv som tillämpas vid beslutstillfället. Vi uppsatsförfattare har valt att inspireras av motivanalys genom att använda dessa två begrepp när vi kodat vårt material för att sortera socialsekreterares motiveringar av olika placeringar (Esaiasson m.fl, 2012).

5.8 Litteratursökning

I skapandet av vår c-uppsats har vi eftersträvat att ha ett brett spektrum av källor. Vi har främst använt oss av litteratur i form av böcker, vetenskaplig artiklar och material publicerat av Socialstyrelsen i form av allmänna råd och handböcker för socialtjänsten.

I vår sökning efter tidigare forskning har vi bland annat använt oss av funktioner som fanns tillgängliga via Göteborgs Universitets bibliotekssida. Vi har vi använt oss av nyckelorden LVU, akutplaceringar, akutplaceringar av barn, institution, familjehem, omedelbara omhändertaganden och residential care. Vi använde oss av tjänsten Supersök som är en funktion som söker igenom bibliotekskatalogen, både tryckta och elektroniska tidskrifter och databaser som universitet har tillgång till. Vi sökte även igenom Libris som är en nationell katalog. När det kommer till databaser har vi fokuserat vårt sökande i Social services abstracts och sociological abstracts. Efter den initiella sökningen vidgade vi vårt sökområde med hjälp av Internet. Bryman (2011) skriver att Internet är en snabb, kostnadsfri och lättillgänglig resurs för att komma över samhällsforskning men att vara källkritisk till materialet man finner är av stor vikt (Bryman, 2011). Brymans uppmanande har vi tagit i beaktning och begränsat oss till att använda information från, i vår mening, pålitliga källor så som Socialstyrelsen och Google Scholar. Till teoridelen har vi mestadels använt oss av litteratur i form av böcker. Vissa böcker har vi haft tidigare i form av kurslitteratur men vi har även tagit del av för oss nytt material, både i bok- och artikelform. Vi har även erhållit värdefull information från Socialstyrelsens hemsida i form av handböcker för Socialtjänsten och allmänna råd.

I vår c-uppsats har vi strävat efter att främst använda oss av förstahandskällor. Trots detta så har vi stundtals på grund av tids- och resursbrist fått använda oss av en och annan andrahandskälla. Detta förekommer först i teorikapitlet där vi använder oss av Jacobsen & Thorsvik (2008) sammanställda bok om organisationsteori och i diskussionskapitlet där vi diskuterar begreppet doxa utifrån Järvinen (2002)s kapitel i Meeuwisse & Swärd (2002)s bok . Vi har i uppsatsparet diskuterat igenom detta beslut, vägt eventuella negativa följder och nackdelar som finns med nyttan och vi kom fram till att de positiva aspekterna övervägde de eventuellt negativa. Vi upplevde att den informationen vi erhöll genom att använda en andrahandskälla var av vikt för uppsatsens helhet. Bryman (2011) berör detta dilemma i sin bok Samhällsvetenskapliga metoder. Där skriver han att forskaren bör gå till ursprungskällan när det är möjligt, men att användandet av en andrahandskälla kan gå för en viss del av litteraturgenomgången (Bryman, 2011).

5.9 Reliabilitet och validitet

Thomsson (2002) uppmanar sina läsare att reflektera och diskutera om validiteten. Att söka validitet i en kvalitativ undersökning är av stor vikt (Thomsson, 2002).

Reliabilitet och validitet kontra tillförlitlighet och äkthet

När begreppen reliabilitet och validitet behandlas i forskningssammanhang så är det oftast i förhållande till en kvantitativ studie och med mättingsfokus. När det talas om en studies reliabilitet så avses studiens grad av tillförlitlighet, alltså hur stor chans det skulle vara att resultaten skulle bli detsamma om studien genomfördes på

nytt. Validiteten å sin sida avser en form av bedömning om resultaten från undersökning kan anses hänga samman. Att använda de två begreppen i förhållande till kvalitativ forskning blir svårt med tanke på den kvalitativa ansatsen. Bryman (2011) skriver att begreppens betydelse i förhållande till kvalitativ forskning är ifrågasatt. Den kvalitativa forskningens mål är inte likt den kvantitativ forskningen där det mätbara siffror är avsikten, utan kvalitativ forskning är på jakt efter att undersöka hur människor upplever något. Därmed har det inom samhällsvetenskaplig kvalitativ forskning kommit till två olika skolor som ämnar matcha den kvantitativa forskningens reliabilitet och validitet. Den ena skolan slår ihop begreppen reliabilitet och validitet och den andra skolan har konstruerat alternativa begrepp att förhålla sig till: tillförlitlighet och äkthet. Vi har valt att utgå från begreppen tillförlitlighet och äkthet i vår studie. Detta passar vår ansats med tanke på att vår studie är av kvalitativ typ och vårt fokus har varit socialsekreterarnas tankegång i förhållande till akutplaceringar av barn 0-12 år. Nedan kommer vi kort att presentera begreppens innebörd och hur vi har resonerat kring dem i förhållande till vår studie (Bryman, 2011).

Tillförlitlighet

Begreppet tillförlitlighet kan brytas ned i fyra punkter: överförbarhet, trovärdighet, pålitlighet och möjlighet att styrka och konfirmera (Bryman, 2011).

Överförbarheten kan liknas vid den kvantitativa reliabiliteten, alltså resonemanget utifrån i vilken utsträckning resultaten kan tillämpas på ett liknande sammanhang utifrån en extensiv beskrivning av gruppens rådande kultur. Vi tänker att våra resultat är tämligen representativa med tanke på att vi ändå har en såpass god bredd och fördelning på våra informanter från regionen (Bryman, 2011).

Trovärdighet behandlar vikten av att forskningen sker i enlighet med existerande regler och att deltagare i studien får ta del av resultaten och bekräfta dem. Detta är viktigt med tanke på att med kvalitativ forskning ämnar ta del av människors subjektiva upplevelser. Vi har i vår studie ämnat att sköta förfarande på ett så professionellt sätt som möjligt. Vi har försökt att följa de rekommenderade riktlinjerna för en kvalitativ forskningsprocess och vi har erbjudit våra informanter att ta del av materialet (Bryman 2011).

Pålitlighet berör studiens tillgänglighet i skapandeprocessen, alltså i vilken utsträckning som dokumentation har varit åtkomlig för granskning av utomstående individer så som kollegor. Marie Sallnäs (2014) har granskat vårt kapitel tidigare forskning och gett värdefulla synpunkter. I skapandet av vår c-uppsats har vi alltigenom processen haft handledning. Detta har skett en gång i veckan och har berört samtliga delar av uppsatsen (Bryman, 2011:Sallnäs, 2014).

Styrka och konfirmera kan sägas motsvara objektivitet. Forskaren bör med vetskap om att komplett objektivitet är omöjlig, försöka visa på hur hen har försökt sträva efter att subjektiva åsikter och bedömningar inte har påverkat processens gång och slutsatserna. Vi har i vår förförståelse redogjort för med vilka specifik erfarenheter vi går in i processen och vi har under arbetsgivare reflekterat enskilt, tillsammans och ihop med vår handledare. Dock har vi inte reflekterat skriftligt i någon loggbok eller liknande (Bryman, 2011).

Äkthet

Fem kriterier har skapats med syfte att belys mer generella forskningspolitiska konsekvenser. Dessa benämns: rättvis bild, ontologisk autencitet, pedagogisk autencitet, katalytisk autencitet och taktiskautencitet (Bryman, 2011).

Det första kriteriet handlar om hur rättvis bild forskaren har gett av den totala gruppens åsikter genom sina intervjuer. I vår empiri insamling har vi strävat efter en bredd på våra informanter i åtanke att det kan skilja sig mellan olika kommuner. Därför intervjuade vi sju stycken socialsekreterare och dessa var fördelade på fem kommuner i Västra Götalandsregionen. Detta tänkte vi skulle ge vårt material en bredd och därmed kunna anses representera gruppen väl. Något annat som tas upp är en ontologisk autencitet. Denna behandlar om rapporten möjligtvis kan ha bidragit till att gruppen får en bättre förståelse för sin sociala situation. Vi har lovat att skicka ut den färdiga produkten till vara och en av informanterna och därmed hoppas vi att resultaten från rapport kommer bidra till att öppna upp ett diskussionsklimat på arbetsplatserna avseende våra frågeställningar. Detta hoppas vi kommer att leda till nästa kriterie, nämligen en pedagogisk autencitet. Detta berör om gruppen i och med forskningsresultat fått en ökad inbördes förståelse för ämnet. Detta tänker vi att den ökade förståelsen för sin sociala situation skulle kunna leda till och detta går över i det fjärde kriteriet, katalytisk autencitet, som avser hur undersökningen bidragit till att studiens deltagare kan förändra sin situation. Taktisk autencitet berör hurvida gruppen i och med studien fått förbättrade möjligheter att skapa förändring. Vår undersökning och dess resultat skulle kunna agera som en sporre för att skapa diskussion på de olika arbetsplatserna i syfte att skapa förändring (Bryman, 2011).

En kvalitativ forskning är till sin natur fokuserad på ord, närhet och uppfattning och är tolkande och konstruktivistisk till sin natur. Kvalitativ forskning anklagas från kvantitativt håll för att vara alldeles för subjektivt inriktad och att resultaten är en produkt av forskarens egen uppfattning om vad som är betydelsefullt. Det riktas även kritik mot replikering i förhållande till kvalitativ forskning. I kvalitativ forskning är forskaren är en såpass stor och viktig del i processen är en replikation av någon annan oftast är omöjlig. Något annat som också kritiserar är möjligheten till generalisering. Det framhålls att det är mer eller mindre omöjligt att generalisera resultat från en kvalitativ studie utöver den ursprungliga situationen. Även transparensen i kvalitativa undersökningar ifrågasätts. Det framhålls att det är svårt att ha en insyn i hur forskaren gått tillväga i forskningsprocessen.

5.10 Etiska aspekter

I var vetenskaplig forskningens ansats bör etiska aspekter om forskningen begrundas. Vetenskapsrådet, en organisation drivande inom svensk vetenskaplig forskning, har påtalat vikten av att i all forskning reflektera över nyttan av forskningen i förhållande till individens rätt till integritet. I vår undersökning har vi följt de rekommenderade etiska riktlinjerna för svensk forskning. Dessa riktlinjer har konstruerats av Vetenskapsrådet och berör olika detaljer om forskningsprocessen och benämns informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet

Informationskravet förkunnar att deltagare ska vara insatta i vad ett medverkande i studien innebär och de kan välja att avbryta sin medverkan när helst de vill (Vetenskapsrådet, 2002). Innan vi startade vår empiriinsamling konstruerade vi ett officiellt informationsbrev. Informationsbrevet skapade i syfte att skicka ut till tilltänkta informanter för att på så vis presentera oss som var forskare och vår studie. I informationsbrevet introducerade vi de väsentliga detaljerna om vår studie och vad en medverkan skulle innebära. När vi sedan sökte informanter kontaktade vi dem först per telefon, presenterade oss och informerade om studien och sedan mejlade vi vårt informationsbrev (se bilaga 1).

Samtyckeskravet

Deltagare i studien har sin fulla rätt att delta i den utsträckningen de själv önskar och ett samtycke bör inhämtas från de som väljer att delta i studien (Vetenskapsrådet, 2002). Vi har i vårt sökande efter informanter varit tydliga med att deltagandet i vår studie har varit helt och hållet på frivillig basis. Vi har försökt att vara lättsamma i vår inbjudan och istället framfört erbjudandet som ett potentiellt tillfälle att vara med och dela sina värdefulla erfarenheter. Inför var intervju har vi informerat om att hen själv väljer vad hen är bekväm med att dela med sig av. Vi har även konstruerat en samtyckesblankett som vi har gått igenom med informanten innan var intervju och där hen godkänner att informationen vi erhåller via intervjun används i studien (se bilaga). Vi har efter var intervju förmedlat till informanterna att de är välkomna att höra av sig via mejl med frågor eller för att få möjlighet att ta del av sin transkriberade intervju. Ingen av våra informanter har dock kontaktat oss.

Konfidentialitetskravet

Konfidentialitetskravet värnar deltagares rätt till anonymitet och deskresion. Information om de som deltagit i studien och eventuellt etiskt känsliga uppgifter som framkommit ska förvaras så att ingen obehörig kan ta del av det (Vetenskapsrådet, 2002). All känslig information som vi erhållit via våra intervjuer har vi i den färdiga produkten anonymiserat så att den ej går att härleda till ursprungskällan. Detta har vi förmedlat till våra informanter dels i informationsbrevet som vi skicka ut innan intervjun men även förklarat i anslutning till att intervjun hölls. Kommun/stadsdelsnamn har tagits bort, dock kan vi se en risk med att det kan vara möjligt att lägga ihop "två och två" med tanke på att vissa benämns som mindre kommuner och större stad. Vi har resonerat om eventuella konsekvenser av detta men kom fram till att värdet av informationen som vi erhåller av jämförelserna väger tyngre ur forskningssynpunkt än potentiella följder.

Nyttjandekravet

Detta krav förkunnar att den information som forskaren erhåller endast skall användas i forskningsändamål. Forskaren uppmanas att alltid överväga risken att informationen kan hamna i orätta händer (Vetenskapsrådet, 2002). Vi i uppsatsparet valde att inte använda oss av en diktafon för att spela in intervjuerna. Vi använde oss av en smartphone för inspelningen av samtliga intervjuer. Vi övervägde eventuella risker som var förenat med detta alternativ som t.ex. att mobilen skulle kunna bli stulen eller dylikt. I slutändan kom vi fram till att risken för att något sådant skulle

ske var såpass liten att det inte övervägde de positiva fördelarna. Mobiltelefonen i fråga var tvungen att aktiveras med hjälp av en pinkod så risken att någon utomstående skulle kunna få tag på vårt material var mycket liten.

5.11 Uppsatsens vidare disposition

I och med metodkapitlets slut är vi framme vid del två av vår uppsats. I del två kommer vi att i kapitel sex presentera våra resultat vilka vi i kapitel sju analys, kommer att analysera utifrån våra teorier. Vi avrundar uppsatsen med kapitel åtta och diskussion där vi diskuterar kring vår empiri, teori och ger förslag på fortsatt forskning. I slutet återfinns bilagor så som vårt informationsbrev och intervjuguide.

6. Resultat

Då var det dags att redovisa vårt material. I citaten har vi valt att kalla intervjuaren för "I" och socialsekreterarna för "S". Våra informanter är överens om att en akutplacering framförallt blir aktuell vid det omedelbara omhändertagandet enligt Lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. I något enstaka fall kan föräldern samtycka till den vård som socialsekreteraren anser akut och placeringen blir frivillig enligt socialtjänstlagen. Ett av våra mest uppenbara fynd är att socialsekreterarna har gemensamt i den akuta situationen att de får förlita sig på de placeringsalternativ som kommunen tillhandahåller. Generellt menar så av så många socialsekreterare att familjehem är att föredra om det alternativet finns. Institution övervägs bara om barnet har ett beteende eller annat behov av stöd som kräver professionell personal.

6.1 Barnets behov av skydd och omsorg

Alla våra informanter beskriver att de valt att placera barnet ensamt för att skydda det mot dess vårdnadshavare. Informanterna berättar att det kan handla om att föräldern är inne i ett aktivt missbruk eller ha tillfälligt försämrad psykisk hälsa som gör att deras omsorg för barnet brister. Det är ytterst sällan familjen är helt okänd av socialtjänsten sedan tidigare. Oftast föranleds det omedelbara omhändertagandet av att det uppstått en situation som bekräftar socialsekreterarens tidigare misstankar. De situationer våra informanter beskriver berör främst ensamplaceringar.

"...//...det fanns ju fler indikationer innan att det här var svårigheten i familjen att vi hade träffat dom här en längre tid men inte kommit åt det. Men misstänkte, och inte att det var andra, ja bristerna var kopplat till missbruket det var inte att det var misshandel eller misär på annat sätt utan det var kopplat just till...

I: omsorgssvikt då till följd av missbruk kan man säga eller?

S: Precis...//...."

Våra informanter tog också upp att en ensamplacering kan bli aktuell när vårdnadshavaren inte är tillgänglig på annat sätt och ingen lämplig anhörig finns att placera hos. Vårdnadshavaren kan till exempel vara häktad misstänkt för brott, försvunnen eller avliden.

6.2 Valet mellan familjehem och institution

När vi har sorterat socialsekreterarnas motiveringar har vi valt att inspireras av hur Esaiasson m.fl. (2012) beskriver allmängiltiga motiv och situationsanpassade motiv.

6.2.1 Allmängiltiga motiv

Esaiasson m.fl. (2012) förklarar allmängiltiga motiv som generella ramar som aktören kan applicera på sina beslut. Utifrån den beskrivningen och vårt material har vi valt att sortera de värderingar och teoretiska perspektiv som socialsekreterarna

använder när de resonerar om placerings alternativ generellt. Vi inkluderar också när de hänvisar till Socialstyrelsens (1997) råd vid placering i denna kategori.

”Familj är ju alltid att föredra”

Våra informanter är rörande överens om att jourfamiljehem alltid är att föredra vid akutplacering överlag. Några av dem beskriver att det är det självklara när det gäller vad de kallar ett ”normalt” eller standardbarn. Med det menar de ett barn utan några särskilda behov.

”...//...nej jag tänker väl nånstans att normalitet att det är det som ska gälla och är det så att det funkar att placera i familjehem så placerar man i familjehem tänker jag, och är det så att man har ett normalt barn, en unge som fungerar i skolan och är rätt självgående alltså normal, så tänker jag att självklart väljer man familjehem, för det finns inget belägg att placera det här barnet på institution...//...”

Det här citatet tar också upp två andra saker som varit väl förekommande i våra resultat, nämligen begreppet normalitet och just att familjehemmet inte är en institution som motivering för att placera i familjehem. Informanterna beskriver familjehemmet som normaliserande för barnet för att det i familjehemmet finns sunda vuxna som finns där för barnet dygnet runt. De vuxna kan också fungera som föräldraersättare under placeringstiden. På så sätt menar socialsekreterarna att barnets behov av kontinuitet tillgodoses. De berättar att de resonerar utifrån anknytningsteorin när de säger att barnet mår bäst av stabila relationer och få uppbrott.

Flera av våra informanter hänvisar också till närhetsprincipen i förarbeten till socialtjänstlagen när de resonerar om olika placeringsalternativ. Närhetsprincipen innebär att ett barn som placeras av socialtjänsten i möjligaste mån ska ha nära till sina föräldrar och andra anhöriga. Informanterna använder det framförallt som en motivering till att välja ett familjehem som är nära föräldrahemmet.

”Inte institution”

Något vi noterade när vi kodat klart våra resultat var att socialsekreterarna ofta motiverade att familjehem var att föredra just för att det inte var en institution. Flera av socialsekreterarna beskrev en negativ föreställning om institution eller HVB-hem, till exempel:

”...//... om det är på ett hvb-hem så kommer folk och går hem, och det är andra barn med stora behov kanske där, nå jag tror inte intstitution är rätt miljö för barn att det är andra familjer och det händer mycket och det kan va otäcka saker, eller att det är skrikigt och bråkigt och nå...//...”

6.2.2 Situationsanpassade motiv

Esaiasson m.fl. (2012) beskriver situationsanpassade motiv som de överväganden och motiv som aktören använder sig av i den enskilda situationen. I den här kategorin placerar vi de resonemang som socialsekreterarna beskriver i de konkreta enskilda fallen av omedelbara omhändertaganden och akuta placeringar.

”Ah vad som erbjöds höll jag på att säga...”

Socialsekreterarna berättar att de i den akuta situationen fått överväga de placeringsalternativ som stått till buds vid det aktuella tillfället. En hade till exempel haft möjlighet att välja ett jourfamiljehem i kommunen. Om inte jourfamiljehemmet hade haft plats så hade kommunen en upphandlad plats på ett HVB-hem. En annan socialsekreterare jobbade i en kommun som inte hade några jourfamiljehem och därför hade hen placerat på ett HVB-hem som kommunen hade upphandlat. Utbudet av placeringsalternativ beror på i vilken kommun socialsekreteraren är verksam.

”...//...sen kan det ju alltid bli så att är det akut och vi har ett jourhem så blir det ju dit barnet ska eller får åka liksom oavsett behovet och sen letar annat mer lämpligt då på sikt som ska ha barnet men det får ta det i det akuta skedet...//”

”...//...S: Vissa kommuner har inga alternativ, ähmm

I: Va tänker du för alternativ som skulle kunna finnas?

S: Nä men nu är jag här och här kan man liksom diskutera och välja att placera barnet i en jourfamilj eller på institution, eller en familjeplacering då...//...”

Fem av socialsekreterarna tar upp att socialtjänsten är politiskt styrd och att ekonomin präglar vad socialtjänsten har för placeringsalternativ. I samband med det tar de också upp att politikernas värderingar kan påverka vad kommunen har för alternativ.

”...//...nu har vi inga akuta jourfamiljehem i kommunen för det har politikerna sagt att det ska vi inte ha...

I: Okej, hur kommer det sig att dom har sagt det tror du?

S: Det är säkert ekonomi kan jag tänka mig, asså vi har inga då får man gå genom Gryning och dom måste hitta nån väldigt snabbt...//...”

Eller en annan socialsekreterare som sa:

”...//... sen är det ju så svårt, för det är så individuellt, från fall till fall och beroende på vilka möjligheter kommuner har rent krasst, så är det ju så också att vilka resurser finns i kommunen?...//...”

Fyra av socialsekreterarna tror att det är ekonomin som får styra i slutändan när det gäller utbudet av alternativ. Framförallt när det gäller dyra institutionsplatser. En av

våra informanter säger att hen hade placerat mer på HVB-hem om hen hade kunnat utifrån ekonomiska förutsättningar.

6.3 Kompetens och tillsyn på HVB-hemmet

Även om våra informanter är överens generellt om att jourfamiljehemsplacering är att föredra så tar de upp många fördelar med att akutplacera på ett HVB-hem i den akuta situationen. Dels tar de upp att personalen på ett HVB-hem är professionella och därför kan vara bra på att bemöta barn som är i den traumatiska krisen som ett omedelbart omhändertagande innebär. Socialsekreterarna tar också upp personalens kompetens som resurs när det gäller barn som har särskilda behov. De särskilda behov som socialsekreterarna beskriver består till exempel av utåtagerande beteende eller medicinska behov som svår diabetes. När det gäller barn med utåtagerande beteende såg socialsekreterarna en fördel med att HVB-hemmets personal byts av.

”...//... dels kompetensen och också att det är personal på en institution för att ett familjehem ska ju finnas eller ett jourhem ska ju finnas 24 timmar, på en institution så byter ju faktiskt personalen pass, och det kan ju låta hemskt att säga men då kommer det ny personal efter ett tag med nya tag och ny kraft som liksom orkar med att hantera de här situationerna som kan uppstå...//...”

En annan fördel som socialsekreterarna såg med att personalen är professionell var när socialsekreterarna behövde sanktionera kontakten mellan barn och föräldrar. En socialsekreterare beskrev hur personalen på ett HVB-hem kunde stötta barnet i samtal med sina föräldrar och se till att samtalet avbröts om föräldrarna pratade om något som berörde polis- eller barnavårdsutredningen. Fyra av socialsekreterarna tog också upp möjligheten till att få mer information om barnet eller familjen som en fördel när de placerade på HVB-hem.

”...//...man får väldigt mycket information kring en familj när de bor på institution, personalen ser dem dygnet runt, det är ju information som inte kommer fram när socialsekreteraren utreder och man träffas på kontoret eller gör hembesök...//...”

6.4 Barnets delaktighet

Våra informanter är överens om att barn under tolv år inte har möjlighet att delta i ett placeringsbeslut vid ett omedelbart omhändertagande på grund av sin ålder och mognad. Däremot har samtliga försökt göra barnet delaktigt genom att ge barnet information om vad det är som händer och vart barnet ska efter omhändertagandet.

”...//... vad jag har upptäckt är att det är viktigt att ge information så även om barnen är väldigt små. Jag berättade för barnen, de små, den lilla då hon var ju jätte liten men tvååringen då, hon frågade då om mammaskulle med och så sa jag nej och så berättade jag att de skulle till en familj och vad de hette och var de bodde och så, ja hon var ju bara två och ett halvt...//...”

6.5 Reflektion och professionell utveckling

”...//...när det är ett omedelbart omhändertagande, allt händer så väldigt väldigt snabbt, man ska fixa barnbeskrivningar, man ska prata med skola, man ska prata med föräldrar, man ska skriva hit och dit man hinner inte reflektera nej...//...”

Våra informanter är samstämmiga i att ett omedelbart omhändertagande går väldigt snabbt och inte lämnar utrymme för att reflektera i nuet. Alla utom en tar däremot hjälp av sin arbetsgrupp i att reflektera i samtal i efterhand. De beskriver att de gör det antingen i handledning eller i andra forum där de träffas i arbetsgruppen, till exempel teammöten. Samtalen kunde handla om hur socialsekreteraren agerade och kände i situationen och ha en bearbetande funktion. Någon använde också samtalen för att öka rättsäkerheten i beslutet. Hen menade att godtyckligheten i beslutet minskade om ärendet bollades med fler personer. Det kunde då också fungera som ett sätt för professionell utveckling.

”...//...man har ju en tanke och gör en bedömning själv såklart men vi brukar alltid stämna av i gruppen just för att det ska bli rättsäkert och att det inte ska bli godtyckliga bedömningar utan man stämmer av och lägger fram hur man har tänkt och så får man lite frågor och jag personligen gillar ju att man ställer frågor till mig typ har du tänkt på det här och det här alternativet, så att man utmanas lite i sin bedömning...//...”

Ingen av våra informanter använde sig av någon systematisk självreflektion, till exempel att föra loggbok. En socialsekreterare påtalade dock att hen hela tiden reflekterade över placeringar överlag

”...//...det här e ju funderingar man går med hela tiden å det är ju stora ingrepp man gör. Det blir ju inte alltid så lyckat av att placera barn så, man funderar ju alltid kring vad man kan göra istället.
I: Vad man kan göra istället för att placera barnet över huvudet?
S: Mm precis...//...”

När socialsekreterarna fick frågan om de förhöll sig till forskning när de reflekterade svarade några att de främst använde den teoretiska kunskap de hade om anknytningsteori, både genom socionomprogrammet och fortbildning i BBiC. En socialsekreterare tog upp möjlighet till fortbildning via arbetsplatsen som ett sätt att hålla sig a jour med aktuell forskning. En annan menade att upphandling kunde fungera som en garant för att de metoder och HVB-hem som kommunen erbjöd var evidensbaserad.

Till sist påtalade våra mest erfarna informanter vikten av att känna sig trygg i de ramar de har i sitt arbete. De menade då dels vad som krävs för ett omedelbart omhändertagande enligt lagstiftningen men också i sina egna värderingar. De menade att det är viktigt att känna att de kan stå för sina beslut

”...//...min grundinställning är att människan är född fri och man ska inte kränka människans integritet, socialtjänsten kränker människors integritet, det ingår i själva systemet. Socialtjänsten talar om att du får inte göra såhär utan

du, poliserna gör samma sak liksom. Det har vi i vårt uppdrag och ska jag kränka människors integritet så ska jag ha på fötterna för att göra det...//...”

6.6 Övrigt

I vår studies frågeställning undrade vi hur socialsekreterarna tänkte om att akutplacera ett barn tillsammans med sin förälder. Våra informanter var överens om att en sådan placering alltid är eftersträvansvärd. De menar att det sista de vill är att separera barn och förälder. De beskriver dock de situationer där en akutplacering blir aktuell som ett läge då en så kallad familjeplacering oftast inte bedöms som lämplig. De beskriver att barnet oftast omhändertas omedelbart som en följd av omsorgsbrist på grund av föräldrarnas missbruk eller psykiska ohälsa. Socialsekreterarna berättar att de däremot försöker göra föräldrarna delaktiga i det som händer för att vårda det framtida arbetet. Föräldrarnas delaktighet i omhändertagandet beskrivs som en resurs både i den framtida relationen mellan föräldern och barnet som klient och socialsekreteraren. Informanterna tar också upp att föräldrarnas delaktighet är viktigt för barnet och föräldrarnas framtida relation och därmed barnets anknytningsrelation till föräldern

”...//...jag försöker, kan man ha föräldern med i en placering, är det möjligt om de är med, packar ihop grejer... Ja det är klart. De är ett skarpt läge och det är inte alltid det fungerar, jag tror på det här att vara respektfull och försöka möta dom på ett vettigt sätt och så. De tror jag man har nytt av sen efter...//...”

Tre av våra informanter vill också se ett bredare utbud av familjehem. De ser att majoriteten av de familjehem som finns är en traditionell familj med en mamma, en pappa, andra barn och att familjen bor på landet. De menar att de barn de stöter på inte är från liknande familjeförhållanden.

”...//...jag kan väl bara tycka generellt att det finns väl att det är väldigt lite variation på familjehem, oftast är det en vit medelklassfamilj på landet, (I: med hund?) ja precis med hund, och jag tänker att mina barn, kommunens barn, sällan är vita medelklassbarn med en hund på landet, så att man kanske skulle hitta olika, social bakgrund olika etnisk bakgrund, språklig bakgrund för sen när, målet är ju alltid att barnen ska hem till sin ursprungsfamilj, det är målet...//...”

De socialsekreterarna hade gärna sett större variation på familjehemmen i socioekonomiska förutsättningar, etnicitet och familjekonstellationer för att kunna matcha de placerade barnens behov.

7. Analys

7.1 Organisationsteori

Vi uppsatsförfattare har valt att tolka vårt material utifrån de organisationsteoretiska begreppen organisationstruktur- och kultur. Vi menar att socialtjänstlagen och dess förarbeten utgör socialtjänstens yttersta organisationsstruktur. Det är det skelett som kommunerna kan utforma sin socialtjänstverksamhet utifrån. Därtill kommer Socialstyrelsens allmänna råd i olika områden av socialtjänstens verksamhet. På kommunnivå kan organisationsstrukturen också utgöras av hur socialtjänsten är organiserad i praktiken, till exempel hur kommunen delar upp arbetet mellan olika enheter. På enhetsnivå kan organisationsstrukturen bestå av formellt uttryckt delegations- och arbetsfördelning. Våra informanternas arbetsplatser ser till exempel olika ut i storlek och uformning. Någon informant var den enda i kommunen som arbetade med omedelbara omhändertaganden. På andra ställen var de två och på andra ställen flera. Det alla våra informanter har gemensamt är att de måste förhålla sig till Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) och Lag (SFS 1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, fortsättningsvis i texten kallad SoL och LVU. SoL är en ramlag med förarbeten som är tänkt att vara vägledande socialsekreterares beslut medan LVU är en tvångslagsstiftning som vi menar är att betrakta som strikt organisationsstruktur. För att använda oss av Jacobsens & Thorsviks (2008) begrepp så vill vi uppsatsförfattare mena att socialsekreterarna har att förhålla sig både till en organisationsstruktur som lämnar utrymme till egna bedömningar i SoL men även en strikt struktur i form av tvångslagsstiftningen. Vid det omedelbara omhändertagandet som vår studie berör vill vi mena att socialsekreterarna har två organisationsstrukturer på två olika nivåer att förhålla sig till. Dels har de LVU som vi tidigare beskrivit som en strikt organisationsstruktur. Dessutom beskriver de att de förhåller sig till vilka placeringsalternativ som står till buds i just den kommunen de jobbar i. Vi uppsatsförfattare menar att även detta är en organisationsstruktur som är att betrakta som strikt eftersom socialsekreterarna har svårt att påverka vilka alternativ som finns i den akuta situationen. Där ser vi också det som Jacobsen & Thorsvik (2008) beskriver som hämmad kreativitet och utveckling när socialsekreterarna berättar att allt händer så snabbt att de inte hinner tänka, och att de inte kan påverka vilka alternativ som finns (Jacobsen & Thorsvik, 2008).

De flesta av våra informanter beskriver att de i sitt arbete använder sina kolleger som bollplank. De använder sina kollegiala relationer för att få bearbetning, feedback och känslomässigt stöd. Vi uppsatsförfattare menar att dessa relationer kan utgöra socialtjänstens organisationskultur. Vi tänker också att eftersom socialtjänstens personal främst består av socionomer (Höjer och Höjer 2012) så kan deras gemensamma utbildningsbakgrund bidra till gemensamma värderingar och kunskap som utgör deras organisationskultur med Jacobsen & Thorsviks (2008) begreppsbeskrivning (Jacobsen & Thorsvik, 2008:Höjer m.fl, 2012).

7.2 Makt

Socialtjänsten som kollektiv är en organisation som har till uppgift att hjälpa och stötta samhällsmedborgare men innehar även makt i förhållande till dessa medborgare. Socialtjänstens gräsrotter består av högskoleutbildade individer som i deras egenskaper av professionella hjälpare kan anses ha expertkunskaper.

Socialtjänsten och dess professionella hjälpare är delaktiga i att producera och reproducera normer för vad som är rätt och fel, bra och dåligt och har medel för att se till att dessa efterlevs. Socialtjänstens kan med tanke på sin expertstab och med sina makredel anses besitta definitionsmakt. Ett av de yttersta uttrycken för denna definitionsmakt är den tillgång som vissa delar av socialtjänsten har i form av tvångsvårdåtgärder (Engelstad, 2006).

När vi uppsatsförfattare ser på vårt material utifrån ett maktperspektiv och med relationen klient och hjälpare i fokus, uppfattar vi oss utläsa följande fenomen.

Samtliga informanter uppmärksammade socialtjänstens generella maktfaktor i förhållande till medborgarna. Flera informanter påtalade under sina intervjuer socialtjänstens roll i reproduktion av normer och att detta var ett ansvar som socialtjänstens representanter har att förvalta. Maktaspekten och den assymetriska relation mellan klient och hjälpare påtalas vid flertalet tillfällen men underbetonas. Flertalet av våra informanter uppmärksammar den maktutövning och intrång en akutplacering är i en familj, men betydligt färre reflekterar vidare och problematiserar detta faktum. Flera av våra informanter uppger dock att de önskar ett gott samarbete med föräldrarna och jobbar för att få en god relation trots användandet av tvångsvårdslagstiftning. När de uppger skälen till detta så är hänvisar de ofta till att de ligger i barnens intresse och för den fortsatta arbetsrelationen. En kraschad relation skulle innebära att socialtjänstens möjlighet till ett framtida samarbete med och insyn i familjen skulle försvåras eller till och med gå för intet. En av våra informanter resonerade följande i temat: ”jag tänker mer förstöra relationen klient-socialarbetare, vi får ju till oss mycket det att man ska samarbeta med föräldrarna, å så långt att det går ska det vara frivilligt allt, tvång e ju det sista vi har och sen e det ju att var går den gränsen att var måste vi säga nej. Att nu är det inte okej längre”. Detta uttalande skulle kunna tolkas som ett bevis på hur socialsekreterarna försöker hantera sin komplexa roll som hjälpare och maktutövare. Socialsekreterarna försöker så långt som det är möjligt samarbeta med föräldrarna i syfte att inte ”bränna sina broar”. Skulle relationen mellan föräldrarna och socialsekreterarna gå för intet skulle tvångsåtgärder vara det enda sättet för socialsekreterarna att påverka familjen.

7.3 Reflektion och professionell utveckling

Thomassen (2007) beskriver intuition som något socialarbetaren använder när hen behöver agera snabbt i en situation utan att hinna reflektera i nuet. Våra informanter beskriver det omedelbara omhändertagandet och beslut om akut placering som något som händer snabbt och utan möjlighet till reflektion. Därför menar vi uppsatsförfattare att socialsekreterarna då behöver förlita sig på det Thomassen (2007) kallar intuition (Thomassen, 2007).

Bengtsson (1993) beskriver ett sätt att reflektera över sin praktik som att utbyta erfarenheter med sina kolleger. I vårt insamlade material ser vi att våra informanter ser reflektion tillsammans med sina kolleger som något mycket värdefullt. De berättar att de använder reflektionen för att öka den enskildes rättsäkerhet, för att utveckla sin praktik och för att bearbeta de svåra arbetsuppgifter de behöver utföra i sitt uppdrag. Alla informanter utom en har handledning i sin arbetsgrupp som vi uppsatsförfattare menar kan ses som att reflektera med sina kolleger utifrån Bengtssons beskrivning (Bengtsson 1993).

Bengtsons (1993) två andra sätt att reflektera över sin praktik är systematisk självreflektion och att reflektera i relation till forskning. En av våra informanter uppger att hen går med funderingar om omedelbara omhändertaganden generellt hela tiden, men inte att hen ägnar sig åt någon systematisk självreflektion. Det gör ingen av våra informanter. Bengtsons (1993) tredje sätt att reflektera är i relation till forskning. När våra informanter har fått frågan om de tar med forskning i sina reflektioner så har vi fått lite olika svar. Informanterna tolkar frågan på olika sätt. Någon menar att hen tar med forskning på så sätt att hen tänker utifrån anknytningsteori när hen fattar beslut. Någon annan menar att hen tar med forskning i reflektionen när hen köper upphandlade tjänster. En tredje betraktade den fortbildning hen fick på jobbet som att ta med forskning i reflektionen. Vi uppsatsförfattare tänker att det viktiga utifrån Bengtsons (1993) beskrivning är att socialsekreterare tar med teoretisk kunskap när de reflekterar. Vi tolkar det som att socialsekreterarna tar med teoretisk kunskap fast på olika sätt (Bengtsson, 1993).

7.4 Analytiska slutsatser

Thomassen (2007) ser reflektion över yrkesutövandet som ett sätt för socialarbetaren att utveckla sin intuition. Utifrån vår analys vill vi uppsatsförfattare mena att socialsekreterarna i vår studie använder reflektion aktivt som ett verktyg. Det används både för att bearbeta svåra situationer och för att utveckla sin praktik. Vi menar att det också utvecklar deras intuition som de behöver förlita sig på i akuta situationer. I vår studie gäller den akuta situationen ett omedelbart omhändertagande enligt LVU. Utifrån Jacobsen & Thorsviks (2008) organisationsteoretiska begrepp har vi kommit fram till att socialsekreterarna behöver förhålla sig till två olika strikta organisationsstrukturer som de har svårt att påverka. Dessa utgörs av tvångslagstiftning och av organisationsstrukturen av placeringsalternativ i den kommun socialsekreteraren är verksam. Socialsekreterarna fungerar i en organisationskultur som de kan använda som källa för bearbetning, bekräftelse och feedback. Våra informanter tar upp samarbetet och relationen med familjen som en viktig faktor för att arbetet med barnet och familjen ska bli bra. När vi har sett på vårt material utifrån ett maktperspektiv har vi sett att barnen och föräldrarna har en väldigt svag maktposition i relation till socialsekreteraren. Vi tolkar det som att socialsekreterarna försökt jämna ut den maktrelationen genom att försöka etablera och upprätthålla ett så gott samarbete som möjligt trots den svåra situationen för alla inblandade (Thomassen, 2007; Jacobsen & Thorsvik, 2008).

När socialsekreterare fattar beslut om akut placering styrs deras alternativ av organisationens struktur. Organisationens struktur kan i sin tur präglas av politikerns värderingar, traditionella värderingar och evidensbaserad praktik. När de sedan överväger olika alternativ använder de intuition som ett verktyg. Denna intuition utvecklas genom reflektion över sitt yrkesutövande. Vi uppsatsförfattare ser ett behov av systematisk självreflektion inom social barnvård för att ge socialsekreterarna möjlighet att ytterligare förfina sin intuition. Socialsekreterares värderingar om olika placeringsalternativ påverkas av den doxa de är verksamma inom. Samtidigt som de anser att familjehem alltid är att föredra kan de se flera fördelar med att placera på HVB-hem. Vi uppsatsförfattare menar att Bengtssons (1993) tre olika sätt att för socialsekreterarna att reflektera även kan användas för att utveckla den doxa de fungerar i och göra den mer dynamisk.

8. Diskussion

8.1 Diskussion

Våra informanter har berättat att deras akuta placeringsbeslut styrs av de alternativ som tillhandahålls i den kommun de arbetar. Vi uppsatsförfattare har tolkat det som att deras beslut om placering präglas av en strikt organisationsstruktur i kommunen. Meeuwisse och Swärd (2002) beskriver politikens stora betydelse för det praktiska sociala arbetet. Politiken som förs i ett land definierar inte bara vilka sociala problem som existerar utan den även vilka lösningar som finns. Dessa ställningstaganden sipprar ut i samhället till landsting, kommuner och befolkning via lagstiftning, ekonomiska morötter och påbud. I Sverige har de 290 kommunerna kommunalt självstyre. Detta innebär att kommunerna mer eller mindre har frihet att själva avgöra hur de ska utforma sin socialtjänsts organisation. Det har uppmärksammats en tendens till att kommunernas lösningar på de sociala problem som existerar ofta anpassad efter kommunens ekonomiska situation och efter redan tillgängliga resurser (Meeuwisse & Swärd, 2002). Utifrån organisationsteori gör vi uppsatsförfattare tolkningen att politikerna är de som utformar den organisationsstruktur som socialsekreterarna behöver förhålla sig till. Vi menar att kommunpolitikens värderingar på så sätt kan påverka hur de ser på olika placeringsalternativ och därmed vilka placeringsalternativ de anser bör finnas. Vi menar då att politikernas värderingar skulle kunna ha stor påverkan på det akuta placeringsbeslutet och då också socialsekreterarnas handlingsutrymme. Som vi beskrivit i bakgrund värderades en fosterfamiljsplacering högt redan i början av svensk social barnvård. Detta för att lagstiftaren menade att familjen var instiftad av gud och det därför var det naturligaste för barn att vara i en familj. Vi uppsatsförfattare undrar hur mycket av de värderingarna som lever kvar i det sociala barnvårdsarbetet idag. Våra informanter tar upp många fördelar med att placera på HVB-hem och ser flera situationer då en sådan placering är lämplig i det akuta läget, till exempel när barnet är i en svår krissituation eller när barnet har utåtagerande beteende. Ändå säger alla socialsekreterare att det mest naturliga eller normaliserande är att placera i en familj. Vi ser det som en paradox.

Vi har i vår analys beskrivit utifrån organisationsteori hur socialsekreterarna agerar inom två strikta organisationsstrukturer. Dessa utgörs av Lagen (SFS 1990:52) om särskild vård av unga och den lokala formella organisationsstrukturen. Doxa utgör en professions egna föreställningar, regler och rutiner om vad som är rätt och riktigt och vad som inte är det. Dessa föreställningar är så självklara inom gruppen att de inte behöver reflekteras över utan följs utan närmare eftertanke. Doxa är ett fenomen som bevaras av djupt konserverande krafter och nya medlemmar införlivas i rådande doxa via sin utbildning och senare när de socialiseras in i yrket på arbetsplatsen (Järvinen, 2002). Om vi tolkar paradoxen vi beskriver ovan utifrån doxabegreppet ser vi att nyutbildade socionomer skulle kunna läras in i ett sätt att tänka om placeringsalternativ utifrån den bakgrund som vi beskrivit. Vi tänker att tankar och normer om vad som är bäst för barn kan reproduceras och stärka doxan ytterligare. Höjer och Höjer (2012) skriver att personalstyrkan inom social barnvård är den näst yngsta inom socialt arbete. Vi vill problematisera detta utifrån doxabegreppet. Är det bra att de mest färskasociala arbetarna socialiseras in i starkt etablerade värderingar och normer om hur arbetet bör utföras (Höjer m.fl, 2012)?

Thomassen (2007) beskriver att det första steget för en yrkesverksam socialarbetare till att bli professionell är att just förhålla sig till trygga ramar och förhållningssätt, för att senare utveckla en aktiv reflektion över sitt arbete. På så sätt menar vi att det kan vara bra för de yngre socialarbetarna i social barnvård om det råder en stark doxa och starka organisationsstrukturer (Thomassen, 2007).

Skau (2007) beskriver att många socialarbetare idag arbetar under pressade förhållanden där arbetsmiljön innehåller ett oerhört högt tempo och fokus på handling. Denna stressiga miljö möjliggör inte tid för socialarbetaren att reflektera, varken ensam eller i grupp. Vikten av att regelbunden få tid till att reflektera över olika roller, kontexter och perspektiv på händelser är väsentlig för ett gott socialt arbete. Reflektionstid framhålls som något som bör finnas som en stående punkt i en socialarbetares arbetsgång. Våra informanter beskriver att de har svårt att finna tid för reflektion. Vi uppsatsförfattare menar att detta kan försvåra för alla socialarbetare inom social barnvård att utveckla sitt yrkesutövande, både de yngsta och de med mer erfarenhet (Skau, 2007).

Vi har beskrivit hur socialsekreterare i den akuta situationen behöver förlita sig på sin intuition. Thomassen (2007) menar att socialarbetaren utvecklar intuition genom att systematiskt reflektera över sitt yrkesutövande. Utifrån Bengtsons (1993) begrepp reflekterar våra socialsekreterare tillsammans och i relation till forskning men har svårt att hitta utrymme till systematisk självreflektion. Vi uppsatsförfattare tycker att det är beklämmande att de socialarbetare som har stor hjälp av intuition som ett verktyg i sitt arbete inte har möjlighet att reflektera och på så sätt utveckla denna. Vi menar att det framförallt blir svårt för de yngsta socialarbetarna att utveckla sin praktik om de inte har tid till reflektion.

Jacobsen & Thorsvik (2008) menar att en strikt organisationsstruktur kan fungera hämmande för organisationsmedlemmarnas kreativitet och på så sätt hämma verksamhetens utveckling. Vi uppsatsförfattare tänker att reflektion kan fungera som ett verktyg för socialsekreterare att utveckla sin yrkesutövning i form av intuition. På så sätt kan den sociala barnvårdens kvalitét i de akuta placeringarna utvecklas även om de fungerar inom två strikta organisationsstrukturer. Det förutsätter förstås att de har tid till reflektion på sin tjänst. Våra informanter berättar att de har handledning och reflekterar i relation till forskning. Vi uppsatsförfattare vill dock belysa frånvaron av systematisk självreflektion. Vi vill att det ska få mer utrymme i socialsekreterarnas yrkesutövande.

Ur det maktperspektiv vi har valt blir socialsekreteraren i det omedelbara omhändertagandet både en yrkesutövare med makt över barnets och föräldrarnas situation samtidigt som de blir representanter för en organisatorisk makt, i form av den lokala organisationsstrukturen. Vi har tidigare argumenterat för att den organisationsstrukturen kan påverkas av politikernas värderingar och av den rådande doxan. Den kan i sin tur ha präglats av den sociala arbetets bakgrund i religiösa värderingar. På så sätt menar vi att klienten, i det här fallet barnet och föräldrarna, kan bli föremål för strukturell maktutövning. Socialsekreterarens intuitiva bedömning kan präglas av vilka placeringsalternativ hen har och om hen överhuvudtaget har alternativ. Samtidigt åligger det socialsekreteraren att hantera maktrelationen som uppstår på ett sätt som utifrån socialsekreterarens expertis gynnar barnet. Vi uppsatsförfattare menar inte att makten som finns i organisationsstrukturen behöver påverka utfallet om barnets bästa. Däremot vill vi

hävda att det kan inskränka socialsekreterarens handlingsutrymme då hen ser ett behov hos barnet som hen inte kan tillgodose på grund av begränsade placeringsoptioner.

8.2 Vidare forskning

Vi ser ett behov av att undersöka och jämföra hur barns bästa tillgodoses i olika kommuner utifrån placeringsoptioner. Vi undrar om olika organisationsstrukturer ger barnet fördelar eller nackdelar utifrån dess utveckling. Detta kräver en mer avancerad undersökningsmetod och kanske till och med en flermetodsstudie. Vi menar att det då är viktigt att ta del av både barn, föräldrars och socialarbetares upplevelser och berättelser med såväl intervjuer som kanske anonyma enkäter. I den amerikanska studie vi presenterar i avsnittet "Tidigare forskning" beskriver artikelförfattarna att de barn som placeras på institution i USA är de som har särskilda behov i form av psykisk ohälsa (Richel m.fl., 2013). Våra informanter berättar att de ser personalens kompetens som en fördel när de placeras på HVB-hem. De ser den kompetensen som en resurs för de barn som har särskilda fysiska eller psykiska behov. Tre av våra informanter tar upp utåtagerande beteende som ett exempel. Detta är något vi vill behandla i vidare forskning. Vilka barn är det som placeras på HVB-hem i Sverige och vad har omsorgen eller behandlingen där för effekt, och vad vill vi socialarbetare i egenskap av samhällsrepresentanter att den ska ha för effekt?

Våra informanter betonar vikten av att föräldern känner sig delaktig i processen med det omedelbara omhändertagandet trots dess svåra natur. Vi tror att det hade varit intressant att tillämpa ett systemteoretiskt perspektiv på processen för att se hur de olika delarna och föräldrars, barns och socialarbetares beteende påverkar varandra och hur föräldrarnas kännslo av delaktighet skulle kunna påverka hur barnet upplever sin placering.

I vårt resultat ser vi att socialsekreterarna diskuterar familjehem och HVB-hem som två alternativ som är varandras motsatser. Sallnäs (1999) diskuterar om familjehem och HVB-hem är motsatser eller om de rör sig på olika ställen på samma skala. Ett HVB-hem kan vara väldigt likt ett familjehem. Därför ser vi ett behov av att undersöka vidare hur placerade barn upplever sin placering utifrån begreppet "hemlighet". Ett trivsamt HVB-hem med familjär miljö kanske kan bli en bättre placering för ett barn än ett familjehem som är väldigt olik deras ursprungsfamilj (Sallnäs, 1999)?

9. Källor

Andersson, Gunvor (2012). Om yngre barn i socialt arbete i Höjer, Ingrid, Sallnäs, Marie & Sjöblom, Yvonne (red.) (2012). När samhället träder in: barn, föräldrar och social barnavård. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Bengtsson, Jan. (1993). Theory and Practice: two fundamental categories in the philosophy of teacher education. *Educational Review* 1993:45(3:205-211.)

Broberg, Anders (2006). Anknýtningsteori: betydelsen av nära känslomässiga relationer. 1 utg. Stockholm: Natur och kultur.

Bryman, Alan (2011). 2 rev uppl. Samhällsvetenskapliga metoder. Malmö: Liber.

Bulmer, Martin (1979). Concepts in the analysis of qualitative data. *Sociological review* 1979:27(4:651-677)

Engelstad, Fredrik (2006). Vad är makt? 1 uppl. Stockholm: Natur och kultur.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.) (2012). Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. 4 rev uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Giddens, Anthony & Birdsall, Karen (2003). Sociologi. 3 omarb uppl. Lund: Studentlitteratur.

Gryning vård AB (2014) <http://www.gryning.se/> Hämtad 2014-04-17

Höjer, Ingrid och Höjer, Staffan (2012). De professionella i den sociala barnavården i Höjer, Ingrid, Sallnäs, Marie & Sjöblom, Yvonne (red.) (2012). När samhället träder in: barn, föräldrar och social barnavård. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Jacobsen, Dag Ingvar & Thorsvik, Jan (2008). Hur moderna organisationer fungerar. 3 rev uppl. Lund: Studentlitteratur.

Järvinen, Margaretha (2002) Hjälpens universum- ett maktperspektiv på mötet mellan klient och system i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2002) Perspektiv på sociala problem. 1 uppl. Stockholm: Natur och kultur.

Lennéer-Axelsson, Barbro & Thylefors, Ingela (2005). Arbetsgruppens psykologi. 4 omarb utg. Stockholm: Natur och kultur.

Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2002) Vad är ett socialt socialt problem? i Meeuwisse & Swärd (2002), Perspektiv på sociala problem. 1 uppl. Stockholm: Natur och kultur.

Nätverket för barnkonventionen. (2014). FN:s konvention om barnets rättigheter <http://barnkonventionen.se/fns-konvention-for-barns-rattigheter/> Hämtad: 2014-03-23.

Ponnert, Lina. (2007). Mellan klient och rättssystem - Tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterares perspektiv. Doktorsavhandling. Socialhögskolan, Lunds universitet. Lund Dissertation of Social Work. Lunds universitet, Socialhögskolan.

Rishel, Carrie W., Morris, Tracy L., Colyer, Corey & Gurley-Calvez, Tami. (2014) Preventing the residential placement of young children: A multidisciplinary investigation of challenges and opportunities in a rural state. *Children and Youth Services Review*. 2014:37:9-14.

Sallnäs, Marie. (1999). Institutionsvård för barn och ungdomar- Att vara som en familj. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 1999:2:123-140

Sallnäs, Marie (2000). Barnavårdens institutioner - framväxt, ideologi och struktur. Rapport nr 96. Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.

SFS 1990:52. Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Socialdepartementet.

SFS 2001:453. Socialtjänstlagen. Socialdepartementet.

Skau, Greta Marie (2007). Mellan makt och hjälp: [om det flertydiga förhållandet mellan klient och hjälpare]. 3 uppd. uppl. Stockholm: Liber.

Socialstyrelsen. (1997). Tillämpningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Kungälv: Grafikerna Livréna i Kungälv AB.

Socialstyrelsen. (2010). Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. Tredje upplagan, första tryckningen. Västerås. Edita Västra Aros AB.

Socialstyrelsen. (2013). Barn och unga i familjehem och HVB, handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter. Västerås: Edita Västra Aros AB.

Socialstyrelsen (2013). Barns behov i centrum- Grundbok i BBiC. Västerås. Edita Västra Aros AB.

Thomassen, Magdalene (2007). Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi. 1. Upp. Malmö: Gleerups utbildning

Thomsson, Heléne (2002). Reflexiva intervjuer. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Thurén, Torsten (2007). Vetenskapsteori för nybörjare. 2 uppl. Stockholm: Liber

Vetenskapsrådet. (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> Hämtad: 20140402.

Västra Götalandsregionen. (2014). <http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Om-Vastra-Gotalandsregionen/-Vastra-Gotaland/> Hämtad: 20140326.

Skriftlig korrespondens

Epostkontakt med Marie Sallnäs, professor på institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet, 20140422

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Har du erfarenhet av omedelbart omhändertagande av barn under 12 år?

Vi ska skriva c-uppsats på socionomprogrammet vid institutionen för socialt arbete på Göteborgs universitet. För att skriva den ber vi om din medverkan till att samla in material. För dig innebär det en timme av din tid där du får berätta om dina värdefulla erfarenheter och äta något gott vi bakat. Vi är väldigt flexibla med planering och anpassar oss efter ditt schema och kommer till ditt kontor.

Vi söker dig socialsekreterare som har erfarenhet av att akutplacera yngre barn vid ett omedelbart omhändertagande enligt LVU eller SoL. Om du gjort en placering eller hundratals spelar ingen roll för oss. Det vi är nyfikna på hur du tänkte vid valet mellan institution/familjehem och ensamplacering/placering med förälder.

Studiens frågeställning är ”Hur tänker socialsekreterare i Västra Götaland vid omedelbart omhändertagande av barn under 12 år, när de ska besluta om placering?”

Vi kommer att genomföra semistrukturerade interjuer utifrån en intervjuguide vi konstruerat. Intervjuerna kommer att spelas in för senare transkribering som sedan utgör grunden för bearbetning och analys. Önskar du ta del av transkriberingen av din intervju är det bara att säga till så kommer vi självfallet att låta dig ta del av den. När uppsatsen är klar skickar vi dig en pdf-fil på mail.

Vår studie följer vetenskapsrådets etiska principer och därför eftersträvar vi största möjliga konfidentialitet. Vi kommer att hantera och förvara materialet så att ingen obehörig kan del av det. I den färdiga produkten kommer informanterna att avidentifieras så att det inte går att koppla resultatet till enskilda individer. Att delta i vår studie är helt på frivillig basis och du kan avbryta ditt deltagande när som helst.

Kontakta oss gärna för att boka intervju eller om du bara vill veta något mer om studien.

Jenny Bagger
Sandra Ekeving
Handledare Jörgen Lundälv

gusbagge@student.gu.se
gusekevs@student.gu.se
jorgen.lundalv@socwork.gu.se

Vänliga Hälsningar och stort tack på förhand

2014-03-10

Jenny Bagger och Sandra Ekeving

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Blankett om samtycke

Jag samtycker härmed till att medverka i Sandra Ekevings och Jenny Baggers studie och vet vad studiens syfte är. Jag vet att jag när som helst kan avbryta min medverkan.

Undersökningen följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Det innebär att de uppgifter som framkommer under intervjun inte kommer att föras vidare och mitt namn kommer inte att presenteras i det slutgiltiga arbetet. De uppgifter som framkommer under intervjun kommer att behandlas på ett sådant sätt att min identitet inte röjs. Uppgifterna kommer att bevaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.

Den information jag lämnar kommer endast att användas till denna C-uppsats men jag är medveten om att slutversionen är offentlig.

Ort och datum

Informant namnförtydligande

Informant underskrift

Jenny Bagger

Sandra Ekeving

Intervjuguide

Bakgrund

Vad heter du och hur gammal är du?
Hur länge har du arbetat med socialt arbete?
Vad har du för utbildning/vidareutbildning?
Examensår?
Hur länge har du arbetat med socialt arbete med barn?

Situationen

Vad har du för erfarenhet av omedelbara omhändertaganden av barn under tolv år?
Berätta...
Har du någon erfarenhet av att akut placera barn utan förälder? Berätta...
Har du någon erfarenhet av att akut placera barn med förälder/föräldrar? Berätta...
Har du någon erfarenhet av att akut placera barn på institution? Berätta...
Har du någon erfarenhet av att akut placera barn i familjehem? Berätta...

Överväganden och dilemman

Finns det någon situation vid ett omedelbart omhändertagande som du minns särskilt?
Vill du berätta om det?
Vilka överväganden minns du att du gjorde i valet mellan ensamplacering/familjeplacering och institution/familjehem?
Finns det något särskilt dilemma när det gäller själva placeringen som du upplevt vid något omedelbart omhändertagande?
Reaktioner och upplevelser
Vilka tankar och känslor minns du?
Hur minns du att du motiverade ditt beslut vid det aktuella tillfället?
Hur tänker du om det beslutet idag?
Hur tror du att barnet upplevde placeringsbeslutet vid omhändertagandet?
Vad tänker du om det?
Finns det något du upplevt under ditt arbetsliv som ändrat din syn på hur man bör tänka vid ett omedelbart omhändertagande? Berätta...
Har vårt möte idag väckt några tankar hos dig? Berätta...

Framtiden

Är det något du själv tycker är viktigt att tänka på vid placeringsbeslutet vid ett omedelbart omhändertagande av barn upp till tolv år?